

Міністерство освіти і науки України

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»

Деражнянської міської ради

**Компетентнісно зорієнтовані
завдання до інтегрованого курсу
"Всесвітня історія. Історія України."
6 клас.**

Методичний посібник

Творча група учителів історії

Деражнянської та Вовковинецької ТГ

Деражня

2021

Творча група вчителів історії Деражнянської та Вовковинецької ТГ. Компетентнісно зорієнтовані завдання до інтегрованого курсу Всесвітня історія. Історія України." 6 клас. Методичний посібник. -Деражня.-2021.

Рецензент – Рудзік Тетяна Володимирівна, директор КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Деражнянської міської ради

Схвалено для використання в освітньому процесі на засіданні професійної спільноти учителів суспільних дисциплін 11 березня 2021 року

У методичний посібник розроблений у відповідності до діючої навчальної програми «Всесвітня історія. Історія України (*інтегрований курс*) 6 клас» з метою виконання Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р., в умовах модернізації освітнього процесу основі компетентнісного підходу.

Подані у посібнику компетентнісно зорієнтовані завдання розраховані на розвиток ключових компетенцій, пізнавальних здібностей учнів і можуть використовуватися на різних етапах уроку, в позаурочній та позакласній роботі вчителів історії.

Посібник адресований учителям історії.

Зміст	3
Вступне слово	4
Розділ I. Структура курсу: “Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс) для 6 класу”	6
Розділ II. Календарне планування уроків “Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс) для 6 класу”	17
Розділ III. Компетентнісно зорієнтовані завдання у шкільному курсі “Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс) для 6 класу”	22
Розділ 1. Первісні спільноти. Археологічні культури	33
Розділ 2. Стародавні цивілізації Азії та Африки	50
Розділ 3. Антична цивілізація та її сусіди	77
Розділ 4. Витоки європейської та інших сучасних цивілізацій	98
Список використаної літератури	123

Вступ

Актуальність обраної теми обумовлюється переосмисленням концептуальних засад шкільної освіти. Саме тому пріоритетним напрямом розвитку нової української школи стає компетенізація освіти, спрямована на формування нового покоління учнів, здатного не тільки знати, а й широко застосовувати свої знання у різних сферах.

Оновлені навчальні програми з історії перебудовано на основі результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, які є сукупністю знаннєвого, смислового і діяльнісного компонентів. Зміст історичної освіти в них виступає не як самоціль, а як інструмент для досягнення окреслених результатів, що забезпечують формування життєво важливих компетентностей.

У процесі навчання компетентнісно зорієнтовані завдання виступають у ролі технологічного інструмента реалізації компетентнісного підходу, забезпечують шляхом створення ситуації успіху і визначення особистісних смислів настанову на позитивну діяльність.

Компетентнісно зорієнтовані завдання спонукають до дії, оскільки спрямовані не на відтворення інформації, а на організацію самостійної пошукової і творчої діяльності школярів. з метою розв'язання протиріччя

Компетентнісно зорієнтовані завдання , запропоновані у методичному посібнику , допоможуть вчителю ефективніше організувати самостійну роботу учнів на уроці, формувати критичне мислення, розвивати творчі здібності.

Мета посібника: запропонувати учителям зразки компетентнісно зорієнтованих завдань, з метою ефективного використання часу підготовки до уроків та формування в учнів життєво важливих, предметних компетентностей.

Використання компетентнісно орієнтованих завдань дозволить підготувати здобувачі освіти до самостійного життя, тобто, створити умови для розвитку їх особистості, виявити творчий потенціал, формувати вміння висловлювати

власну думку, розв'язувати проблеми, розвивати здатність самостійно займатися власною освітою, швидко адаптуватися до інформаційного середовища. Іншими словами – сформувати такі особистісні якості, які допоможуть знайти своє місце у житті, визначитися з колом своїх інтересів та уподобань, розвинути їх, стати активним членом суспільства, компетентною, упевненою у власних силах людиною.

Розділ І. Структура курсу: “Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс) для 6 класу”

Програма та структура курсу:

Вступ. *КОЛИ І ЯК РОЗПОЧАЛАСЯ ІСТОРІЯ ЛЮДСТВА*

Розділ 1. *ПЕРВІСНІ СПІЛЬНОТИ. АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ*

Розділ 2. *СТАРОДАВНІ ЦИВІЛІЗАЦІЇ АЗІЇ ТА АФРИКИ*

Розділ 3. *АНТИЧНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ*

Розділ 4. *ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ІНШИХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ*

Вступ. КОЛИ І ЯК РОЗПОЧАЛАСЯ ІСТОРІЯ ЛЮДСТВА

Результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знаю: • час появи людини на теренах України; • послідовність періодів історії людства, якими послуговуються богослови, антропологи, археологи й історики. Розумію: • предмет і завдання історії; • сутність наукових і релігійних теорій походження людини; • періодизацію як спосіб упорядкування історії; • давню історію України як складову світової історії; • критерії, які історики й археологи використовують для періодизації історії України та світової історії;	Предмет і завдання історії. Теорії походження людини. Періодизації історії людства (антропологічна, археологічна, історична). Як працювати з підручником інтегрованого курсу історії (Всесвітня історія. Історія України) для учнів/учениць 6 класу

● поняття «ера (історична доба)», «кам'яний вік», «бронзовий вік», «залізний вік», «первісні часи», «античність», «антропологія», «археологія». Умію ● співвіднести дату події з історичним періодом (з допомогою шкали часу); ● розв'язати історичну задачу на обчислення часу; ● вправно користуватися підручником для виконання завдань у класі й удома.	
Орієнтовна тема практичної роботи: Лічба часу в історії стародавнього світу [завдання: встановити особливості літочислення до нашої ери (з допомогою шкали часу); збудувати та зіставити археологічну й історичну часові шкали; визначити (за датою), до якого періоду належить подія (з допомогою археологічної та історичної часових шкал)].	
Узагальнення	

Розділ 1. ПЕРВІСНІ СПІЛЬНОТИ. АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ

<i>Результати навчально-пізнавальної діяльності</i>	<i>Зміст навчально-пізнавальної діяльності</i>
Знаю: ● назви відомих пам'яток (стоянок) первісних людей на теренах України; ● винаходи і пам'ятки культури первісних людей (за матеріалами з теренів України). Розумію: ● сутність «неолітичної революції» як	Як працюють археологи. Природні умови, спосіб життя, суспільна організація, світорозуміння і мораль первісних людей. Основні стоянки і пам'ятки первісних людей на території України. Трипільська археологічна культура.

процесу переходу людства від привласнювального (збиральництво, мисливство, рибальство) до продуктивного (відтворювального) господарства (землеробства, скотарства і ремесел);

- сутність первісних форм релігійних вірувань: фетишизму, тотемізму, анімізму та магії;
- риси господарства, суспільного устрою й світосприйняття як основу історичного опису життя людей у минулому;
- поняття «homo sapiens (людина розумна)», «стоянка первісних людей», «археологічна культура», «родова громада (рід)», «територіальна (сусідська) громада», «плем'я», «ремесло», «мораль», «звичай».

Умію:

- співвіднести археологічну й історичну періодизацію історії стародавнього світу;
- показати на карті стоянки первісних людей і територіальні межі трипільської культури;
- описати спосіб життя первісних людей;
- розпізнавати пам'ятки трипільської культури.

Рекомендовані для навчальної роботи стоянки первісних людей:

Королеве (Закарпаття), Мізин (Чернігівщина), Кирилівка (м. Київ), Межиріч (Черкащина), Киїк-Коба (Крим) та ін.

Стоянки первісних людей на території рідного краю (на вибір учителя /учительки), інші відомі стоянки.

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт:

- позначити на контурній карті стоянки первісних людей на теренах України (за переліком учителя), межі поширення і протоміста трипільської культури;
- описати спосіб життя первісних людей (мисливців і рибалок, землеробів і скотарів) на основі археологічних речових джерел.

Міжпредметні зв'язки: 6 клас. Географія. Розділ: Планета людей. Тема: Кількість і

розміщення населення на Землі (Учень/учениця толерантно ставиться до представників людських рас та народів світу, розуміє історичний взаємозв'язок людини із природою, оцінює вплив людини на природу, наслідки господарської діяльності для сучасної людини).

Узагальнення

Тематичний контроль

Розділ 2. СТАРОДАВНІ ЦИВІЛІЗАЦІЇ АЗІЇ ТА АФРИКИ

<i>Результати навчально-пізнавальної діяльності</i>	<i>Зміст навчально-пізнавальної діяльності</i>
Знаю: - хронологічні й територіальні межі давньоєгипетської цивілізації, цивілізацій Дворіччя (Шумер, Вавилон), Фінікії (міст-держав) та Ізраїльсько-Юдейського царства; - час об'єднання Єгипту, укладення кодексу законів Хаммурапі; - роки правління царів Давида і Соломона; - назви відомих пам'яток давньоєгипетської цивілізації (Великі піраміди), Дворіччя (стела Хаммурапі), Фінікії (алфавіт), Ізраїльсько-Юдейського царства (Біблійні заповіді, храм Соломона). Розумію: - цивілізацію як історично-культурний феномен; - вплив природно-географічних умов на господарське життя, організацію влади та міфологію давніх суспільств; - причини виникнення міст, соціальних верств і держави; - поняття «цивілізація», «іригаційне (зрошувальне) землеробство», «колонізація», «суспільство», «суспільна верства», «держава»,	Що в історії називають цивілізацією. Цивілізація долини Нілу. Природно-географічні умови розвитку давньоєгипетської цивілізації. Повсякденне й господарське життя. Організація суспільства і влади в Давньому Єгипті. Міфологія, писемність і мистецтва. Будівництво пірамід. Цивілізації Дворіччя. Природно-географічні умови розвитку Шумеру та Вавилону. Повсякдення і господарське життя. Організація суспільства і влади у містах-держав і царствах Дворіччя. Закони Хаммурапі. Міфологія, писемність і мистецтва. Епос про Гільгамеша. Фінікія. Ізраїльсько-Юдейське царство. Природно-географічні умови розвитку. Повсякденне й господарське життя. Фінікійська колонізація. Карфаген. Алфавіт. Ізраїльсько-Юдейське царство: організація влади й суспільства. Єрусалим. Біблія як історичне джерело.

«місто-держава», «фараон», «закон», «реформа», «релігія», «політеїзм», «монотеїзм», «Біблія», «міфологія», «ієрогліф», «клинопис»;

- вплив світогляду на спосіб життя давніх людей і суспільств;
- причини злету і занепаду стародавніх держав і суспільств;
- організацію суспільств і держав як основу для їх характеристики засобами історії;
- значення Біблії як історичного джерела.

Умію:

- позначити на карті (використовуючи географічні орієнтири) давні цивілізації й міста;
- охарактеризувати давні суспільства і держави;
- описати повсякденне життя представників різних верств давніх суспільств;
- осмислити і передати враження, яке могли справляти на давнє населення і справляють на туристів пам'ятки мистецтва Давнього Єгипту та Передньої і Центральної Азії (Великий сфінкс, храм Соломона та ін.);
- зіставити умови розвитку та характерні ознаки суспільств і держав Давнього Єгипту і Передньої та Центральної Азії.

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт:

- позначити на контурній карті річки Ніл, Тигр і Євфрат, розташування Мемфісу, Шумеру, Вавилону, Карфагену, Єрусалиму, територіальні межі давніх цивілізацій Азії та Африки;
- охарактеризувати структуру суспільств і держав (Єгипетського, Вавилонського, Ізраїльсько-Юдейського царств, міст-держав Шумеру та Фінікії);
- оцінити (на основі витягів із Книги мертвих, законів Хаммурапі) правове становище населення в давніх державах Північної Африки, Передньої та Центральної Азії;

- зіставити умови розвитку й характерні ознаки суспільств і держав Давнього Єгипту, з одного боку, і Передньої та Центральної Азії, з іншого;
- підготувати повідомлення про повсякденне життя представників різних верств у стародавніх суспільствах.

Міжпредметні зв'язки: 6 клас. Зарубіжна література. Розділ: Міфи народів світу. Тема: Єгипетські міфи (Учень/учениця усвідомлює єдність людини й природи, оцінює вплив міфів на подальший розвиток культурних традицій народів світу); 6 клас. Інформатика. Розділ: Комп'ютерні презентації. Тема: Програмне забезпечення для створення й відтворення комп'ютерних презентацій (Учень/учениця обґрунтовує доцільність використання презентацій у своїй навчальній діяльності та повсякденному житті); 6 клас. Географія. Розділ: Способи зображення Землі. Тема: Географічні карти, їх елементи. Легенда карти. Масштаб карт. Географічні атласи (Учень/учениця оцінює практичне значення плану та географічних карт для себе і своєї родини); 6 клас. Українська мова. Розділ: Іменник. Тема: Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль (Учень/учениця створює розповідь, інформаційний допис, повідомлення про уявну подорож Україною або країн зарубіжжя з використанням власних назв).

Узагальнення

Тематичний контроль

Розділ 3. АНТИЧНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

<i>Результати навчально-пізнавальної діяльності</i>	<i>Зміст навчально-пізнавальної діяльності</i>
Знаю: • часову послідовність Мінойської, Ахейської (палацових), грецької античної (полісної) цивілізацій; • хронологічні межі існування на території України грецьких поселень (полісів); • часову послідовність панування у степах Північного Причорномор'я киммерійців, скіфів, сарматів, готів, гунів; • хронологічні межі існування Римської республіки та Римської імперії; • час зародження й утвердження християнства, визнання	Періодизація історії давніх Греції та Риму. Природно-географічні умови Балканського півострова. Археологічне відкриття Мінойської й Ахейської палацових цивілізацій. Давньогрецьке суспільство. Афіни і Спарта. Греко-перські війни. Утвердження демократії в Афінах за Перикла. Господарювання і повсякденне життя в Давній Греції. Грецька релігія та міфологія. Античні олімпійські ігри. Сім'я, освіта та виховання афінян і спартанців. Підкорення Греції Філіпом II. Александр Македонський. Елліністичні держави. Культура елліністичної доби. Велика грецька колонізація. Заснування

християнства державною релігією Римської імперії, поділу Римської імперії на Західну та Східну (Візантію);

- пам'ятки культури Давньої Греції, Скіфії й Риму (Афінський акрополь, пектораль із кургану Товста Могила, маяк Александрії, Колізей у Римі, Венера Мілоська та ін.);
- час формування давніх слов'ян і напрямки їх розселення з історичної прабатьківщини;
- самоназви і пам'ятки культури давніх слов'ян.

Розумію:

- ідейну близькість давньогрецької, елліністичної й давньоримської культур;
- особливості античної демократії, зміст прав і обов'язків громадян Афін і Риму, безправ'я рабів;
- причини піднесення й занепаду грецьких полісів (Афін, Спарти), Великої Скіфії та Римської держави;
- передумови Великої грецької колонізації та Великого переселення народів;
- внесок античної цивілізації в історію людства, зв'язок античної цивілізації зі спільнотами на українських теренах;
- виникнення передумов для державності в давніх слов'ян як результат розселення, господарського (землеробство) і культурного розвитку;
- історичне значення християнства;
- поняття «еллінізм», «поліс», «громадянин», «демос», «аристократія», «тиранія», «демократія», «пантеон богів», «республіка», «імперія», «патриції», «плебеї», «сенат», «диктатор», «вето», «легіон», «провінція»,

античних грецьких поселень на території України (у Північному Причорномор'ї). Суспільне, господарське життя і побут в античних полісах на території України. Взаємини греків і місцевого населення. Кіммерійці, скіфи, сармати, готи, гуни.

Природно-географічні умови Апеннінського півострова. Виникнення міста Рима. Римська республіка в V–I ст. до н.е.: соціальний устрій та організація влади. Військова експансія Риму. Диктатура Цезаря. Римська імперія. Октавіан Август. Пантеон римських богів. Римське право. Мистецтво Давнього Риму.

Кризові явища в Римській імперії. Виникнення і поширення християнства. Перетворення християнства на офіційну релігію Римської імперії. Розпад Римської імперії. Велике переселення народів. Падіння Західної Римської імперії.

Походження (витоки) слов'янських народів. Природно-географічні умови історичної прабатьківщини слов'ян. Суспільне та господарське життя і духовний світ. Передумови розселення слов'ян. Розвиток слов'янських племен у процесі розселення. Анти і склавини на теренах України.

«гладіатор», «експансія», «курган»,
«прабатьківщина слов'ян»,
«розселення слов'ян».

Умію:

- охарактеризувати й зіставити суспільний устрій та повсякденне життя Афін і Спарти, становище патриціїв і плебеїв;
- охарактеризувати суспільний устрій Римської держави часів принципату Октавіана Августа, повсякденне життя мешканців античних полісів Північного Причорномор'я, діяльність Перикла, Александра Македонського, Юлія Цезаря та Октавіана Августа (на вибір учителя/вчительки);
- визначити причини зміни у ставленні Римської держави та суспільства до християнської церкви;
- пояснити, як у добу античності соціальне становище особи впливало на її повсякденне життя;
- охарактеризувати спосіб життя (суспільну організацію, господарські заняття, духовний світ) давніх слов'ян;
- визначити причини розселення давніх слов'ян поза межі території історичної прабатьківщини;
- показати на карті історико-географічні об'єкти античної цивілізації (античні міста, держави, напрямки Великої грецької колонізації, Східного походу Александра Македонського, Великого переселення народів та ін.)

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт:

- позначити на контурній карті: а) Балканський і Апеннінський півострови, античні грецькі поселення (Мікени, Афіни, Спарта, Тіра, Ольвія, Пантікапей, Херсонес); б) кордони Боспорського царства, Перської держави, держави

Александра Македонського, Римської держави часів принципату Октавіана Августа, Афіни, Спарту, Александрію, Рим, Константинополь (Візантій); в) напрямки Великої грецької колонізації, Східного походу Александра Македонського, Великого переселення народів; г) прабатьківщину слов'ян і напрямки їх розселення, територіальні межі союзів антів і склавинів;

- охарактеризувати спосіб життя мешканців античних полісів Північного Причорномор'я (за доступними текстовими джерелами) і скіфських племен (за книгою «Мельпомена» з Геродотової «Історії в дев'яти книгах»);
- зіставити суспільний устрій Афін і Спарты, повсякденне життя населення цих міст;
- порівняти правове становище різних груп громадян, а також громадян і негромадян у Стародавньому Римі;
- укласти програму античних Олімпійських ігор або мандрівки з оглядом пам'яток культури давніх Греції та Риму (*у формі рольової гри*);
- сформулювати життєву позицію (вибір у конкретній життєвій ситуації) історичного персонажа на основі висловів з його творів (*на вибір учителя/учительки*).

Міжпредметні зв'язки: 6 клас. Зарубіжна література. Розділ: Міфи народів світу. Тема: Грецькі міфи (Учень/учениця усвідомлює єдність людини й природи, оцінює вплив міфів на подальший розвиток культурних традицій народів світу); 6 клас. Географія. Розділ: Уявлення про Землю у давнину. Тема: Уявлення про форму Землі. Зображення Землі на картах Ератосфена, Птолемея (Учень/учениця розуміє внесок античних учених у становлення географії як науки, складає за допомогою членів родини короткі повідомлення про пізнання Землі у давнину).

Узагальнення

Тематичний контроль

Розділ 4. ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ІНШИХ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчально-пізнавальної діяльності
Знаю: • хронологічні межі Великого переселення народів; • час формування європейської, китайської, індійської, ісламської та інших сучасних цивілізацій; • пам'ятки культури китайської (Велика китайська стіна,	Причини зникнення стародавніх цивілізацій. Сучасні цивілізації на мапі світу. Головні ознаки європейської цивілізації та її історичне підґрунтя. Китайська, індійська, ісламська та інші цивілізації. Цивілізаційні взаємодії

порцелянова армія Цинь Шіхуанді)
й індійської (Мохенджо-Даро)
цивілізацій.

Розумію:

- вплив культурних запозичень на розвиток відкритих і закритих цивілізацій, пов'язаність культур зниклих і сучасних цивілізацій;
- соціальний досвід і культурні здобутки народів Середземноморського культурного простору, Велике переселення народів, поширення християнства й падіння Західної Римської імперії як витоки й умови формування сучасної європейської цивілізації;
- досвід античної цивілізації як запоруку ефективної відповіді європейців на цивілізаційні виклики сучасності;
- поняття «цивілізація», «історичний досвід», «варна», «індуїзм», «буддизм», «конфуціанство», «іслам».

Умію:

- визначити внесок давніх греків і римлян у культуру сучасних європейських народів, зокрема українців;
- показати на карті: а) територіальні межі європейської, китайської, індійської, ісламської цивілізацій; б) долини річок Інд, Ганг, Хуанхе, Янцзи, терени давніх Індії й Китаю;
- визначити особливості господарства, суспільного життя й культури давніх Індії та Китаю

Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт:

- добрати інформацію про правила і переконання (звичаї, юридичні норми, фразеологізми тощо), а також елементи побутової культури (будівлі, меблі, одяг, їжа), запозичені українцями в давніх греків і римлян;

- зіставити господарство, суспільне життя й культуру населення давніх Греції та Риму, з одного боку, й Індії та Китаю, з іншого.

Міжпредметні зв'язки: 6 клас. Зарубіжна література. Розділ: Міфи народів світу. Тема: Індійські міфи (Учень/учениця усвідомлює єдність людини й природи, оцінює вплив міфів на подальший розвиток культурних традицій народів світу).

Узагальнення

Тематичний контроль

**Календарне планування уроків
Всесвітня історія. Історія України**

(інтегрованого курсу) для 6-х класів у 2020/2021 н.р

<i>№</i>	<i>Тема уроку</i>	<i>дата</i>	<i>примітка</i>
Вступ. Коли і як розпочалась історія людства			
1	Вступ: історія як наука та шкільний предмет.		
2	Практичне заняття. Лічба часу в історії стародавнього світу.		
Розділ 1. Первісні спільноти. Археологічні культури			
3	Початок історії. Виникнення людини та її розселення.		
4	Зародження мистецтва та релігійних вірувань.		
5	Заняття та спосіб життя первісних людей.		
6	Суспільна організація та організація влади за первісних часів.		
7	Трипільська культура на землях України.		
8	Практичне заняття. Основні стоянки та пам'ятки первісних людей на території України.		
9	Узагальнення з розділу «Первісні спільноти. Археологічні культури».		
10	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із розділу «Первісні спільноти. Археологічні культури».		
Розділ 2. Стародавні цивілізації Азії та Африки			
Тема 1. Давній Єгипет			
11	Виникнення та розвиток Єгипетської держави.		
12	Практичне заняття. Міфи та релігія Давнього Єгипту.		
13	Освіта, наукові знання, образотворче мистецтво		

	та архітектура давніх єгиптян.		
14	Узагальнення з теми «Давній Єгипет».		
15	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Давній Єгипет».		
Тема 2. Цивілізації Передньої та Центральної Азії			
16	Найдавніші держави Дворіччя.		
17	Фінікійські міста-держави. Ізраїльсько-Іудейське царство.		
18	Нововавилонська та Перська держави.		
19	Узагальнення з теми «Цивілізації Передньої та Центральної Азії».		
20	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Цивілізації Передньої та Центральної Азії».		
Тема 3. Давні Індія та Китай			
21	Давня Індія.		
22	Суспільне, релігійне та культурне життя Давньої Індії.		
23	Давній Китай.		
24	Суспільне та культурне життя давніх китайців.		
25	Практичне заняття. Писемність, освіта та наукові знання в Давньому Китаї.		
26	Узагальнення з теми «Давні Індія та Китай».		
27	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Давні Індія та Китай».		
Розділ 3. Антична цивілізація та її сусіди			
Тема 1. Становлення Античної грецької цивілізації			
28	Природа та населення Давньої Греції.		
29	Практичне заняття. Давньогрецька міфологія та релігія.		
30	Мінойська палацова цивілізація.		

31	Ахейська палацова цивілізація.		
32	Давньогрецьке суспільство за поемами Гомера. Виникнення грецьких полісів.		
33	Велика грецька колонізація.		
34	Кіммерія та Скіфія.		
35	Практичне заняття. Історичні джерела про скіфів.		
36	Афінська та Спартанська держави.		
37	Практичне заняття. Побут і виховання спартанців.		
38	Узагальнення з теми «Становлення Античної грецької цивілізації».		
39	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Становлення Античної грецької цивілізації».		
Тема 2. Антична грецька цивілізація класичної доби			
40	Греко-перські війни (500–449 рр. до н. е.)		
41	Розквіт афінської демократії.		
42	Господарювання та повсякденне життя в Давній Греції.		
43	Освіта, наука, виховання та сімейне життя в Давній Греції.		
44	Практичне заняття. Мистецтво Давньої Греції.		
45	Підкорення Греції Македонією.		
46	Узагальнення з теми «Антична грецька цивілізація класичної доби».		
47	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Антична грецька цивілізація класичної доби».		
Тема 3. Доба еллінізму			
48	Утворення імперії Александра Македонського.		
49	Елліністичні держави в IV–II ст. до н. е. Культура еллінізму.		

50	Практичне заняття. Суспільне, господарське та повсякденне життя в античних полісах на території України.		
51	Узагальнення з теми «Доба еллінізму».		
52	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Доба еллінізму».		
Тема 4. Давній Рим за царської та республіканської доби			
53	Природні умови Італії та виникнення міста Рим.		
54	Римська республіка V – середини III ст. до н. е.		
55	Римська республіка в II ст. до н. е.		
56	Релігія, сім'я, виховання й господарство давніх римлян.		
57	Диктатура Гая Юлія Цезаря.		
58	Практичне заняття. Історичний портрет Цезаря		
59	Узагальнення з теми «Давній Рим за царської та республіканської доби».		
60	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Давній Рим за царської та республіканської доби».		
Тема 5. Римська імперія			
61	Створення Римської імперії. Правління Октавіана Августа.		
62	Місто Рим та повсякденне життя його мешканців.		
63	Римська імперія в III–IV ст.		
64	Виникнення християнства.		
65	Практичне заняття. Культура Давнього Риму.		
66	Початок Великого переселення народів та падіння Західної Римської імперії.		
67	Практичне заняття. Суспільне та господарське життя і духовний світ давніх слов'ян.		
68	Узагальнення з теми «Римська імперія».		

69	Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Римська імперія».		
70	Узагальнення до курсу. Внесок давніх цивілізацій, культур, народів в історію людства.		

Вступ: історія як наука і шкільний предмет

Завдання на розвиток інформаційної та мовленнєвої компетентності

Уяви, що тобі потрібно виступ перед учнями 5 класу про важливість вивчення історії. Опрацюй крилаті вислови, подані нижче, і склади коротку промову на задану тему

Крилаті вислови:

Історія – це філософія в прикладах (с) Фукідід

Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців (О. Довженко)

Історія – вчителька життя (Цицерон)

Один із найкращих способів стати людиною мудрою – це читати стародавні історії і вчитись на минулих подіях і прикладах наших попередників як поводитись і чого берегтись. (Ф. де Комін)

Якщо ми будемо вивчати історію, то навчимося не повторювати минулих помилок (Меггі Фюрі)

Історія – скарбниця наших діянь, свідок минулого, приклад і повчання для сьогодення, застереження для майбутнього (М. Севантес)

Завдання на розвиток логічної та хронологічної компетентності

Використовуючи знання з 5 класу – склади таблицю, де потрібно розмістити події, відповідно до певного періоду історії

Первісне суспільство	Античність	Середньовіччя	Новий і новітній час

Події, які потрібно розмістити в таблицю

Поява людини на теренах України; виникнення козацтва; проголошення незалежності України; існування Трипільської археологічної культури на українських землях; хрещення Русі-України; заснування грецьких полісів у Пн. Причорномор'ї; коронація Данила Галицького; революція гідності; голодомор 1932-1933 рр.

Відповідь:

Первісне суспільство	Античність	Середньовіччя	Новий і новітній час
1. Поява людини на теренах України 2. існування Трипільської археологічної культури на українських землях	1. заснування грецьких полісів у Пн. Причорномор'ї	1. хрещення Русі-України 2. коронація Данила Галицького	1. Виникнення козацтва 2. Революція гідності 3. Голодомор

Завдання на розвиток мовленнєвої компетентності

Розгадай анаграми. Склади аналогічні та запропонуй розв'язати їх своїм однокласникам

зейум – заклад, призначений для зберігання та реставрації речових джерел

яїрост – наука, що вивчає минуле людства

гхїаеояорл – наука, що досліджує речові історичні джерела. Основним методом дослідження є розкопки

архві – установа, де зберігаються писемні історичні джерела

зкянь – титул правителя в Русі-Україні

птіілоc – один із видів писемних історичних джерел поширених на Русі, в яких оповідь велася по роках (літах)

Відповідь:

Зейум – музей.

Гхїаеояорл – археологія

Архві – архів

Зкянь – князь

Птілос – літопис

Завдання на розвиток аксіологічної компетентності

У більшості західноєвропейських країн між вченими існує дискусія. Історія це наука, чи мистецтво? Адже відомо, що професійні історики не досліджують явище напряду, як до прикладу фізики, біологи чи хіміки, а відтворюють минуле на основі інтерпретації історичних джерел. Тому одні події можуть по-різному оцінюватись. Отож, історія: наука чи мистецтво? Займи позицію

Тема: Практичне заняття. Лічба часу в історії стародавнього світу.

Завдання на розвиток хронологічної та математичної компетентності

Одного разу вчитель математики заміняв вчителя історії, який захворів. Він запропонував учням розв'язати задачі

- 1) Піраміду Хеопса почали будувати 2580 р. до н.е. Завершили будівництво 2560 р. до н.е. Скільки років тривало будівництво? (відповідь – 20 років)
- 2) Царський період в історії риму тривав з 753 р. до н.е. по 509 р. до н.е. Скільки років тривав царський період в історії Риму? (відповідь – 244 р.)
- 3) Афіни виникли в XV ст. до н.е. розквіт цього полісу припав на V ст. до н.е. коли стратегом був Перикл. Скільки часу пройшло від виникнення до розквіту Афін? (відповідь 10 століть)
- 4) За легендою, троянська війна відбулась в XII ст. до н.е. Саме тоді відбулось і зруйнування цього міста. Сам факт існування Трої був підтверджений в XIX ст. нашої ери. Скільки часу пройшло від зруйнування Трої до її віднайдення Генріхом Шліманом. (відповідь – 31 століття)
- 5) Єгипетський фараон Ехнатон почав правити Єгиптом 1377 р. до н.е.. Інший відомий фараон – Рамзес II – 1290 р. до н.е. Який з фараонів правив раніше. Скільки років минуло між двома фараонами? (відповідь – Ехнатон правив раніше на 87 років)

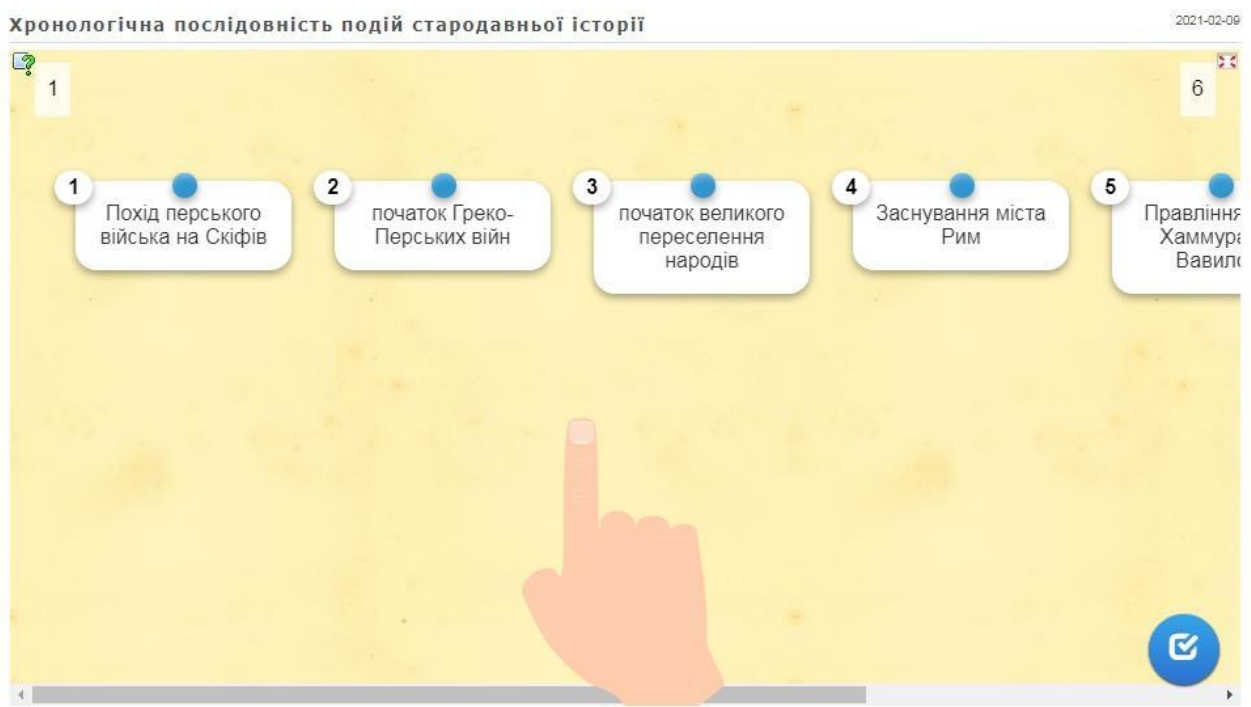
- б) Римський імператор Октавіан Август почав правити в 23 р. до н.е., помер в 14 р. н.е. Скільки років тривало правління Октавіана? (відповідь – 37 років)

Завдання на розвиток інформаційної та хронологічної компетентності

Уяви, що твій однокласник розробляв інтерактивну вправу, де події стародавньої історії були розкладені в хронологічному порядку. Однак, при зберіганні вправи, події перемішались. Використовуючи додаткові джерела інформації розстав події в правильній послідовності

<https://learningapps.org/display?v=pex2vekun21>

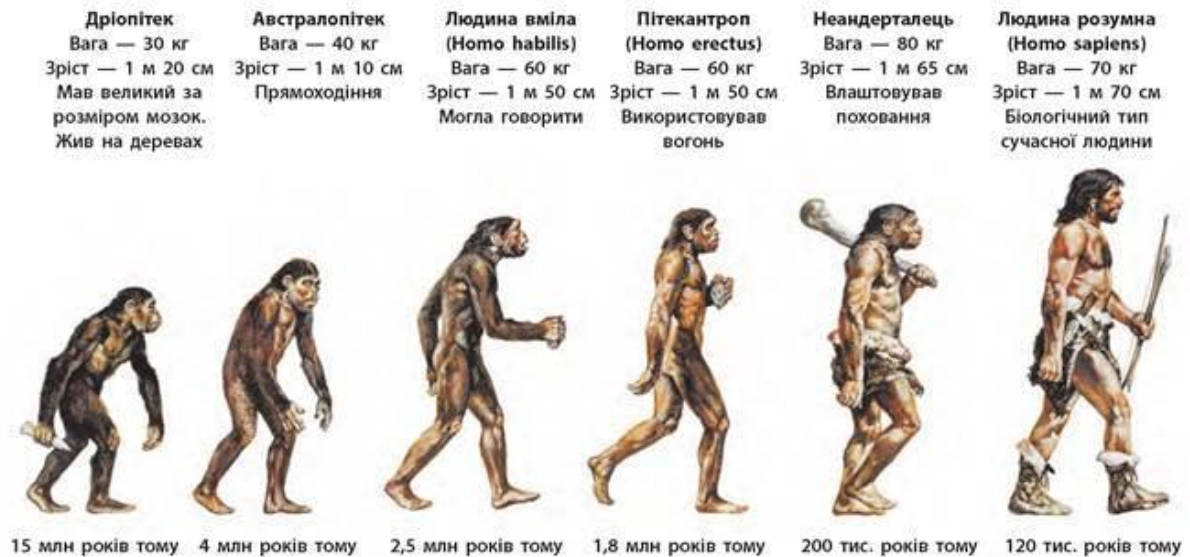
переходь за посиланням

Тема: Початок історії. Виникнення людини та її розселення.

1. Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

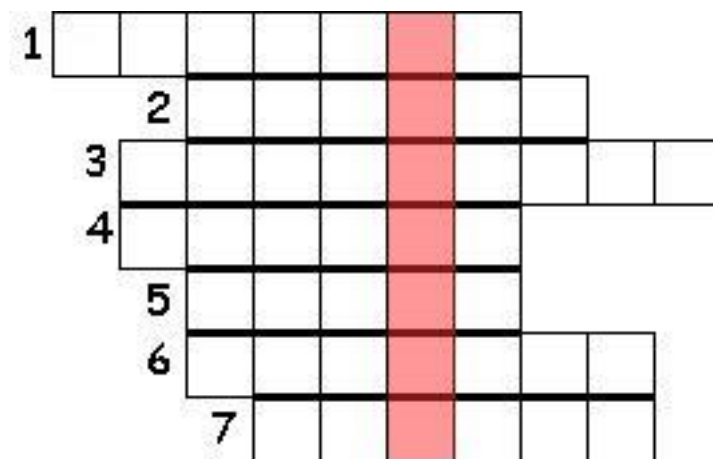
1.1

Якими знаряддями праці користувалися давні люди?

Відповідь : палка-копалка, дрюк, загострений камінь, рубило, спис, лук і стріли.

1.2 Заповнивши кросворд, учні прочитають у виділеному віконці назву річки в Німеччині.

Завдання:

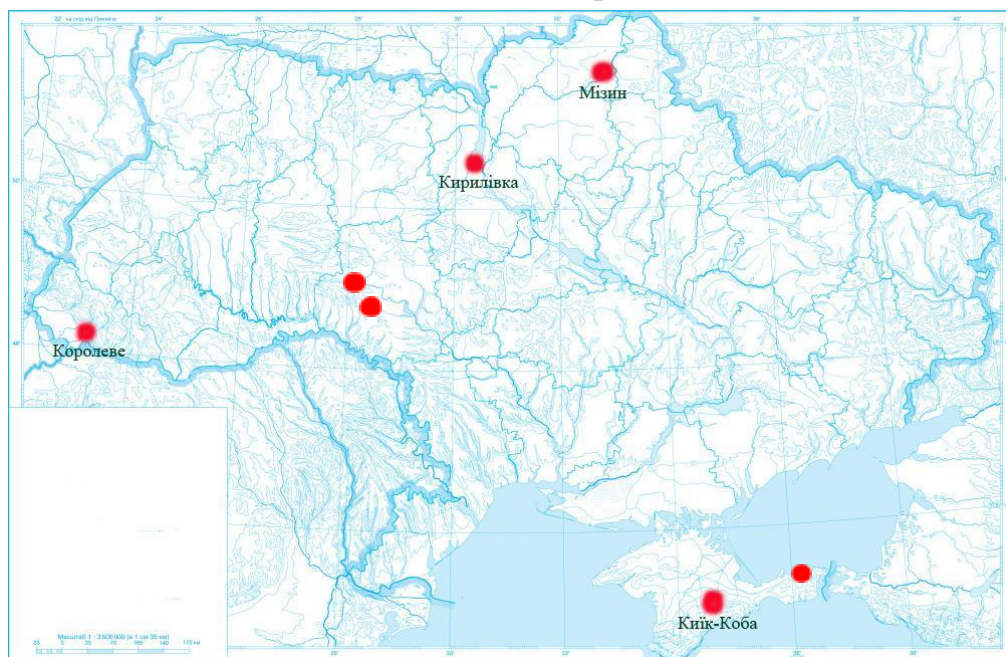
1. Назва способу полювання.
2. Житло неандертальців.
3. Назва нової стоянки неандертальців у Криму.
4. Велика тварина, на яку полювали неандертальці.
5. Назва групи неандертальців.
6. Назва знаряддя праці для обробки шкіри тварин.
7. Назва континенту, заселеного давніми людьми близько 100 тис. років тому.

Відповідь:

2. Завдання на розвиток просторової та загально навчальної компетентностей.

2.1. Місця стоянки найдавніших людей в Україні

Проведіть екскурсію найвідоміші стоянки давніх людей в Україні.

2.2 Використовуючи знання про розселення найдавніших людей створіть схему найвідоміші стоянки людей первісної доби

Назва стоянки	Місце знаходження	Вид людини
	Закарпаття	Пітекантроп
Киїк-Коба		Неандерталець
Заскальна	Крим	
	Чернігівська область	Кроманьйонець
Молодове	Чернівецька область	
Лука-Врублівецька		Архантроп(людина вміл

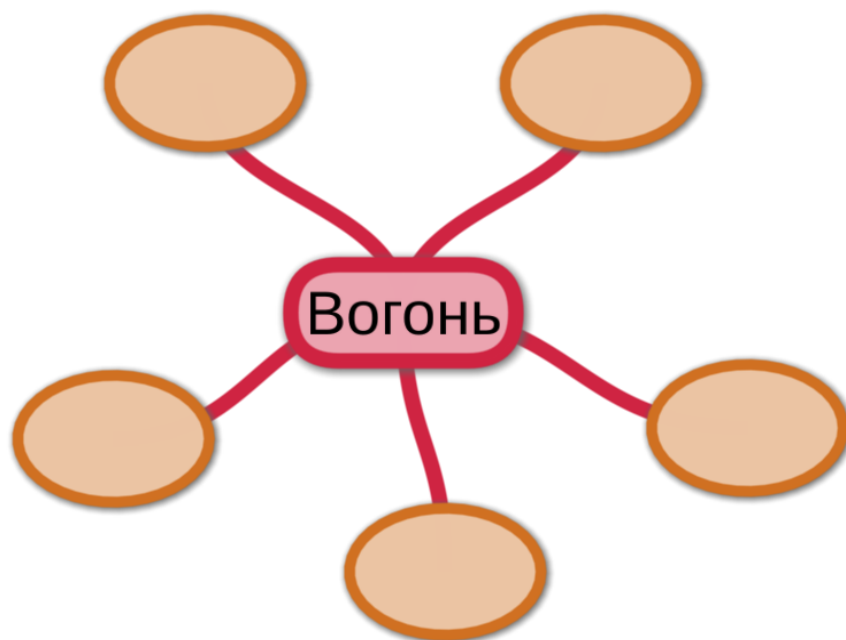
		Homohabilis)
--	--	--------------

Відповідь:

Назва стоянки	Місце знаходження	Вид людини
Королеве	Закарпаття	Пітекантроп
Киїк-Коба	Крим	Неандерталець
Заскальна	Крим	Неандерталець
Мізин	Чернігівська область	Кроманьйонець
Молодове	Чернівецька область	Неандерталець
Лука-Врублівецька	Річка Дністер	Архантроп(людина вміла – Homohabilis)

3. Завдання на розвиток логічної компетентності

Складіть кластер, визначіть яку роль відіграв вогонь у житті первісної людини?

Відповідь

Завдання на розвиток хронологічної компетентності .

Завдання на встановлення правильної послідовності.

Встановіть послідовність періодів в історії людства.

- А. Енеоліт
- Б. Палеоліт
- В. Мезоліт
- Г. Неоліт

Відповідь: 1- Б, 2- В, 3 – Г, 4 – А.

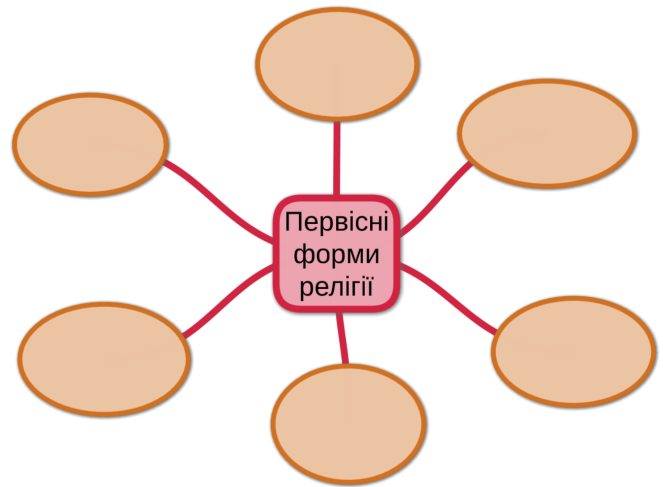
4. Завдання на розвиток математичної компетентності.

Мамонти зникли 4 тис. р. тому. По вазі мамонти вдвічі перевершували слонів. Зуби мамонта 6 разів змінювались по мірі зносу. Харчувались мамонти травою, злаками, чагарниками, іноді корою дерев. Їли 150 -180 кг їжі щодня. Бивні і ребра мамонта використовували при будівництві жител. При полюванні на мамонта давні люди робили глибокі ями. Якої глибини яму потрібно було вирити для того, щоб до неї потрапив мамонт? Якщо вага великого мамонта становила від 8 до 12 тон (12 тис. кг), висота 5,5 м.

Тема: Зародження мистецтва та релігійних вірувань

1. Розвиток мовленевої та логічної компетентностей

1.1 Складіть кластер «Первісні форми релігії»

Відповідь:

1.2 У первісних людей були різні форми релігії, згадки про які дійшли до наших днів.

У вигляді таблиці назвати приклади релігійних вірувань та їх особливостей

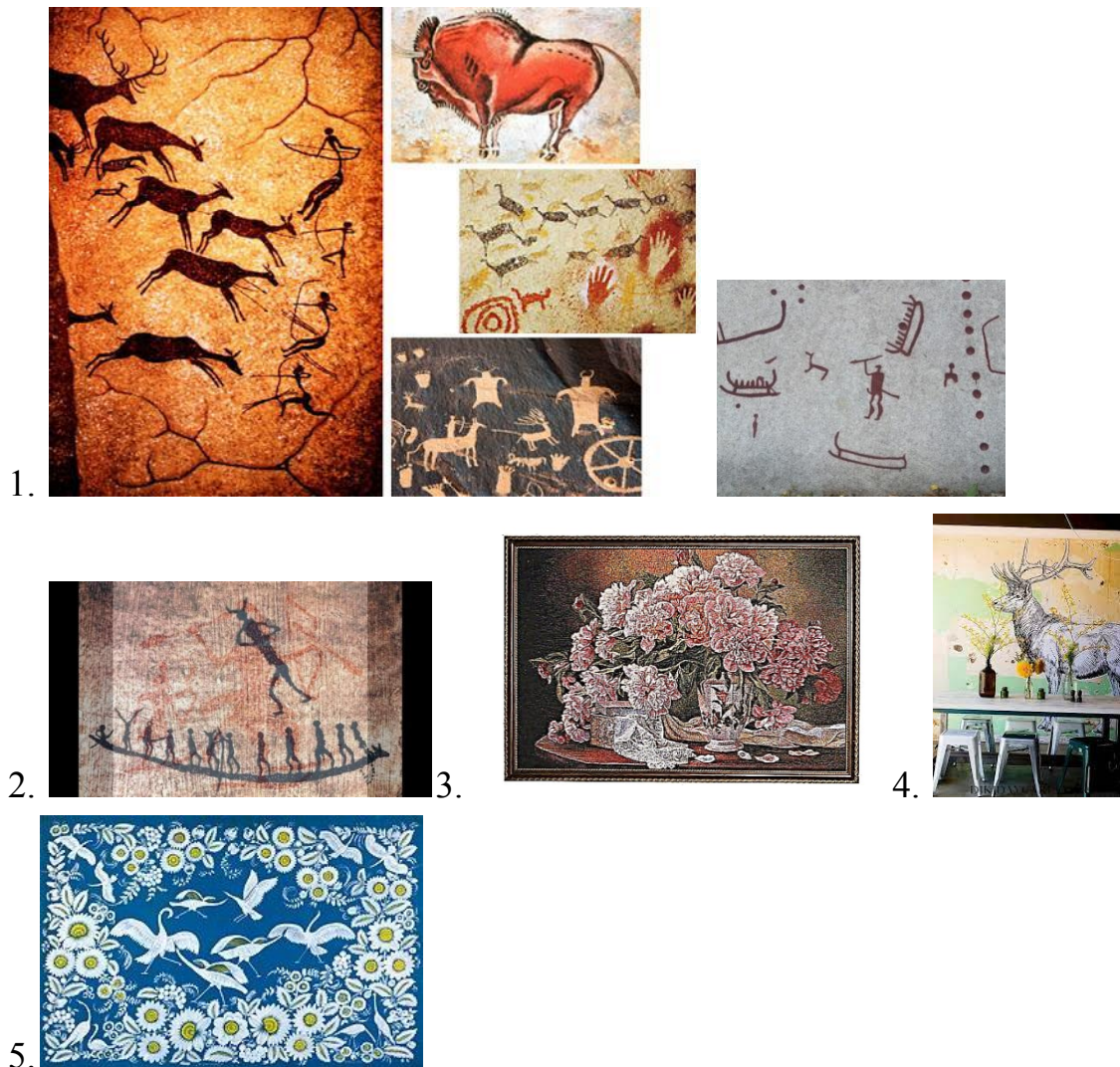
Первісні форми релігії	Їх особливості
Анімізм	Герої слов'янських казок(лісовики, мавки, водяні, домовики або твір Лесі Українки «Лісова Пісня»)
Магія	Народні звичаї (ворожіння, гадання на картах)
Тотемізм	Герби країн, міст де зображені тварини

2. Завдання на розвиток підприємницької та аксіологічної компетентностей.

Вам, як менеджеру рекламної агенції, прийшло замовлення на виготовлення буклету «наскельні малюнки - праобраз сучасних».

1. Запропонуйте макет буклету, які ти плануєш тут розмістити.
2. Продемонструй однокласникам свою роботу.
3. За ілюстрацією треба скласти сюжетну розповідь або пояснити що хотів донести до нашого розуміння автор зображення.

Відповідь: Наскельні малюнки – праобраз сучасних картин, книг. Людина в різноманітних художніх образах виражала думки, почуття, ставлення до оточуючого світу, рід заняття.

3.Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Випишіть терміни, що відповідають визначенню. Подай інформацію про них.

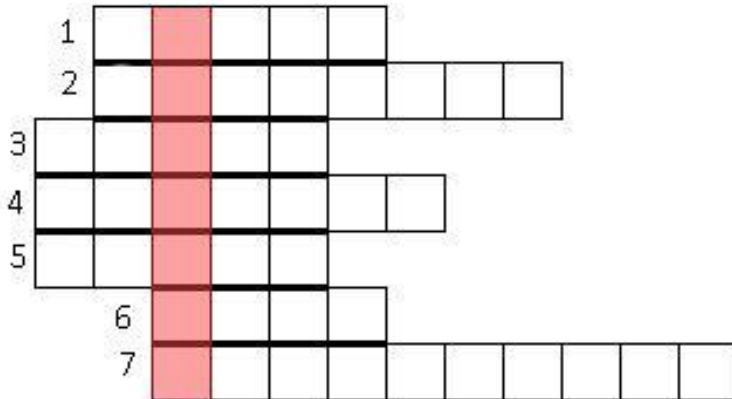
1. Віра в надприродні сили та поклоніння їм
2. Віра первісних людей у родинні зв'язки людей з тваринами
3. Віра первісних людей у надприродні властивості священних речей

4. Шанування людини або бога

Культ, талісман, обряд, релігія, мораль, фетишизм, магія, тотемізм.
Відповідь: 1 – релігія; 2- тотемізм; 3- магія; 4- культ.

4. Завдання на розвиток інформаційної компетентності

Учні мають розв'язати кросворд на тему «Культура та вірування людей за первісних часів»

Завдання:

1. Професійний служитель богам
2. Віра у надприродні властивості окремих «священих» речей.
3. Шанування людини або бога. Походить від латинського слова cultus.
4. Віра у безсмертя душі та існування духів.
5. Віра у чаклунів та чаклунство.
6. Кам'яне або дерев'яне зображення бога.
7. Обожнювання сил природи.

Тема: Заняття та спосіб життя первісних людей

1. Завдання для формування і розвитку мовленнєвої та логічної компетентностей.

Прочитайте текст, розгляньте ілюстрацію, підкресліть слова, які розкривають назву тексту.

Під час відповіді використовуйте слова (на передньому плані малюнку, позаду, ліворуч, праворуч), складіть коротку розповідь про господарське життя первісних людей.

Яке з джерел на твою думку є інформативнішим?

«У період мезоліту (IX—VIII тис. до н. е.) первісна людина винайшла лук і стріли. Поява пов'язана зі зміною клімату на планеті. Льодовик відступив. Великі тварини, пристосовані до холоду, зникли. Об'єктом полювання «людини розумної» стали дрібні, пологливі тварини й водоплавні птахи. Поцілити їх можна було лише зі значної відстані.

Вдалому полюванню також допомагала списометалка, яка вдвічі збільшила дальність польоту списа. «Людина розумна» досягла великих успіхів в обробці каменю та кістки. Вона вдосконалила знаряддя із цих матеріалів: рубила, палиці, ножі.

Вижити «людині розумній» допомагало й рибальство, яке також належить до привласнювального типу господарювання. Спочатку людина збирала водорості й молюсків. Згодом навчилася забивати рибу за допомогою гарпунів, нарешті, ловити її сітками та вудками. Кроманьйонці майстрували дерев'яні човни зі стовбура, уперше застосовуючи для цього тесла.

Первісні люди вели досить рухливий спосіб життя. Вони змушені були мандрувати в пошуках їжі й тому на одному місці перебували недовго. Селилися переважно біля водойм. Це пов'язане з тим, що сюди приходили тварини, на яких вони полювали. Місця, де зупинялися первісні люди, учені називають стоянками. Перші такі стоянки знайдено в Африці, в Олдувайській ущелині. Там було відкрито й перше відоме в історії житло первісної людини. Припускають, що воно мало вигляд навісу, зробленого із жердин і трави. Неандертальська людина робила житла з кісток мамонта та інших тварин, рогів оленів, адже в Європі за льодовикового періоду майже не було дерев. Черепи мамонтів, вкопані в землю, служили міцною основою житла. У них вставляли бивні й зверху клали роги оленів, кістки тварині палиці. Потім житло вкривали шкурами тварин. Біля помешкань археологи знаходять господарські ями для зберігання м'яса тварин і кісток.»

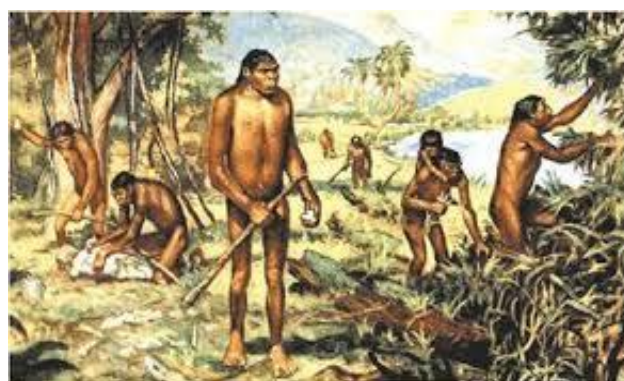
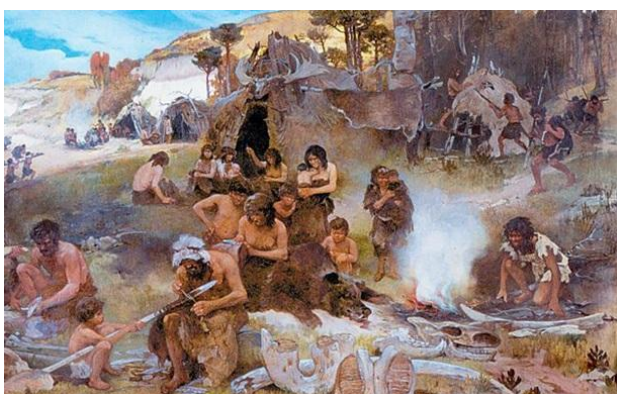
2. Завдання для формування аксіологічної компетентності

Уяви, що ти журналіст і тобі потрібно написати статтю про господарську діяльність та спосіб життя первісних людей використовуючи лише ілюстрації, на жаль текстових даних у тебе немає.

Для початку дай назву кожній картинці.

Проінформуй, що зображено на кожній ілюстрації, який рід діяльності виконують люди на зображенні.

Напиши своїм читачам над чим ти працюватимеш далі у цій темі.

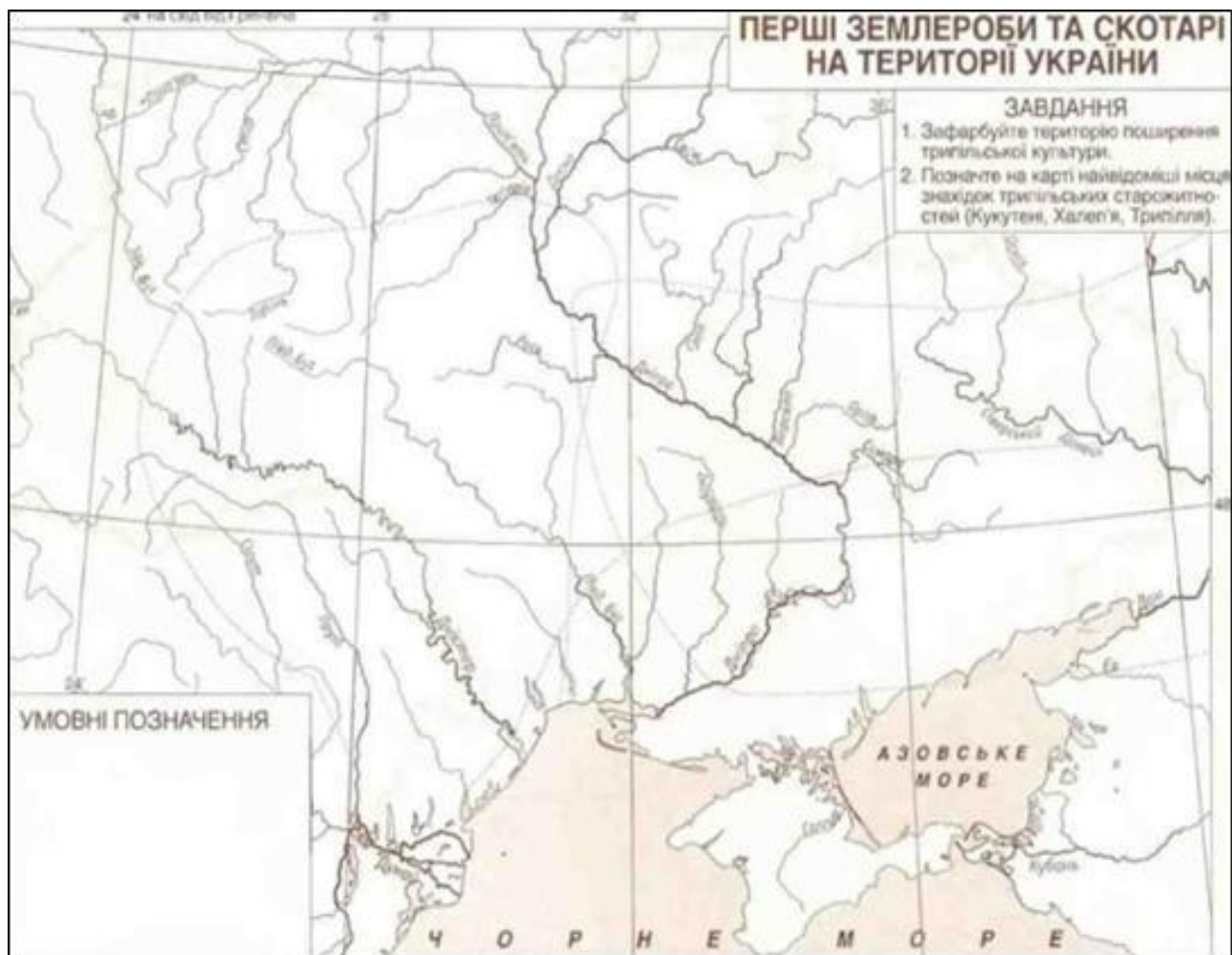

3. Завдання для формування і розвитку інформаційної та мовленнєвої компетентностей

Уяви, що ти є організатором аукціону. Тобі потрібно продати знаряддя праці первісних людей. Для того, щоб усе вийшло, потрібно презентувати експонати якомога краще, детальніше описати його. Придумай кожній речі історію її створення та використання. Покупці - це твої однокласники, продай усі речі, тому що гроші, які ти виручиш з аукціону, мають допомогти хворим дітям.

4. Завдання для формування і розвитку просторової та хронологічної компетентностей.

На територію України первісні люди переселилися дуже давно. Вони займалися різними видами господарювання.

1. Нанести на карті відомі тобі стоянки первісних людей, та користуючись інтернет ресурсами, опиши яким видом господарювання вони займалися.
2. За допомогою стрічки часу створи віртуальну подорож від найдавнішої стоянки - це буде початком стрічки часу, до стоянки, яка була найбільш наближеною до нашого часу – кінець стрічки часу.

--	--	--	--	--	--

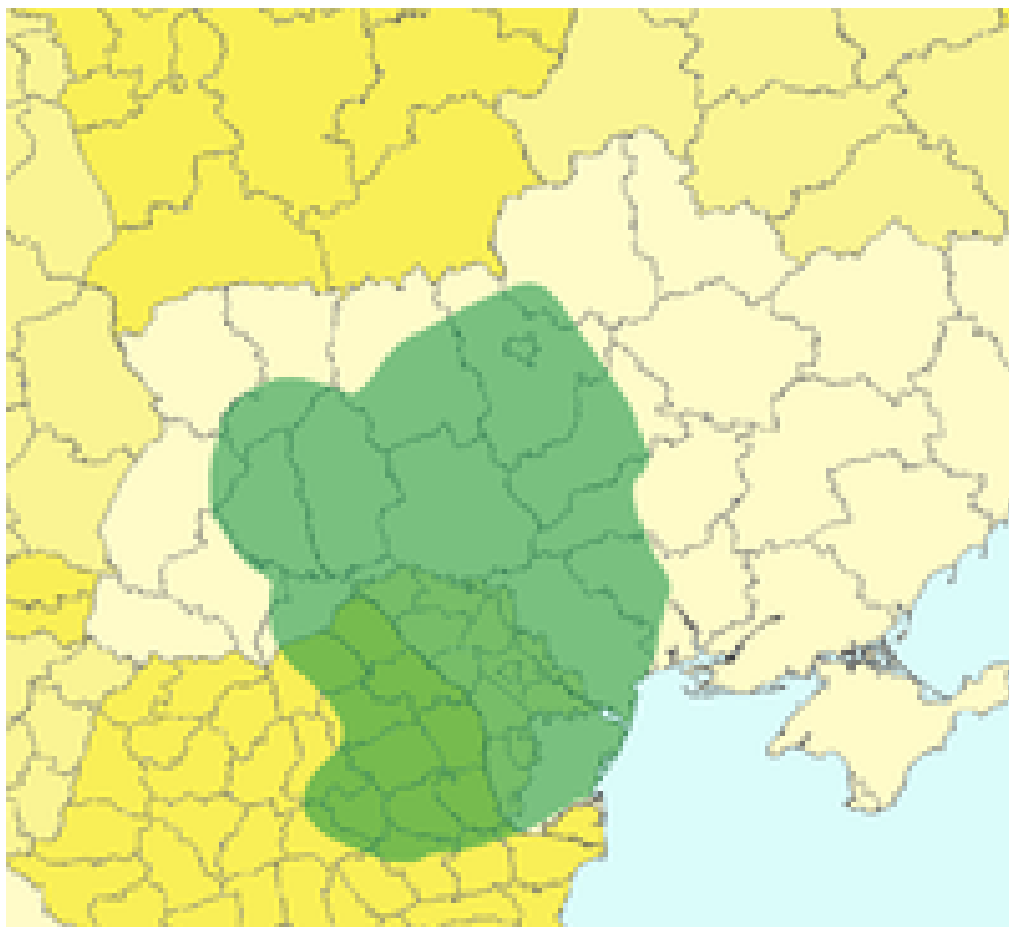
__ст. __ст.

Тема: Трипільська археологічна культура на землях України.

Завдання для розвитку і формування просторової компетентності

Наприкінці XIX століття археолог Вікентій Хвойка в околицях села Трипілля, що на Київщині, віднайшов залишки давніх людських поселень.

Знайдену культуру було названо Трипільською. Вона була поширена у лісостеповій смузі (від Верхньої Наддніпрянщини і Південної Волині до Середньої Наддніпрянщини і Надчорномор'я.) і простягалася в період розквіту на території близько 200 тисяч квадратних кілометрів.

1. Де вперше виявлено поселення трипільців?
2. Позначте місця поселень трипільської культури
3. Яким кольором позначено розселення племен трипільської культури?

Завдання для формування і розвитку аксіологічної компетентності

Розгляньте зображення

Які ремесла були поширені в трипільців?

Потреба в керамічному посуді була великою. У переважній більшості трипільських поселень знайдено ремісничі печі, часом двоярусні, в яких випалювалося глиняне начиння. Виробництво кераміки стало справою професіоналів, спеціалізованою галуззю общинного ремесла.

Як ви думаєте, чому в трипільців було добре розвинене гончарство?

Завдання для формування логічної компетенції

Доповніть схему

Завдання для формування і розвитку інформаційної компетентності

Знайдіть помилку

1. Крім скотарства і землеробства, Трипільці займалися ще полюванням і риболовлю.
2. Велика рогата худоба, не була основою тваринництва, хоча культивували і дрібних тварин, таких як свині, вівці і кози.
3. Землеробство з самого початку появи Трипільської культури було дуже розвинене.
4. Саме ткацтво стало основною визначальною ознакою Трипільської культури.
5. Розпис по кераміці виконана чорними, білими, фіолетовим і червоними барвами,
6. Для виготовлення тканин для пошиття одягу застосовували ткацький верстат, а на готових сукнях і сорочках не вишивали візерунки.
7. Трипільці змінювали місце поселення приблизно раз на 50-70 років, так як земля скінчився, а в лісах ставало мало дичини.
8. У великих містах Трипільської культури були виявлені великі язичницькі храмові споруди.
9. 239 символів, які знайшли науковці на посуді, поки розшифровані,
10. Вчені губляться в здогадах, куди поділася Трипільська культура.

Варіант без помилок

1. Крім скотарства і землеробства, Трипільці займалися ще полюванням і риболовлю.

2. Велика рогата худоба, була основою тваринництва, хоча культивували і дрібних тварин, таких як свині, вівці і кози.
3. Землеробство з самого початку появи Трипільської культури було дуже розвинене.
4. Саме кераміка особливим чином розписана стала основною визначальною ознакою Трипільської культури.
5. Розпис по кераміці виконана чорними, білими, коричневими і червоними барвами,
6. Для виготовлення тканин для пошиття одягу застосовували ткацький верстат, а на готових сукнях і сорочках вишивали візерунки.
7. Трипільці змінювали місце поселення приблизно раз на 50-70 років, так як земля скінчився, а в лісах ставало мало дичини.
8. У великих містах Трипільської культури були виявлені великі язичницькі храмові споруди.
9. 239 символів, які знайшли науковці на посуді, поки не розшифровані, тому не можна говорити, що це перший алфавіт Трипільців, а не простий орнамент.
10. Вчені губляться в здогадах, куди поділася Трипільська культура.

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

Уявіть, що ви отримали в спадок керамічну фігурку жінки

Заповідач вказав, що дана фігурка була виявлена **неподалік від Києва**, і пролежала в землі приблизно 5000 тисяч років. Визначте в якому році фігурка загублена і який народ її створив?

Можна скористатися стрічкою часу

Тема: Практичне заняття. Основні стоянки та пам'ятки первісних людей на території України.

Завдання для розвитку і формування просторової компетентності

1. Позначте на карті стоянки найдавніших людей на території України.
2. Які відомі вам стоянки не позначено на карті? Позначте їх.

Завдання для формування логічної компетенції

Приведіть у відповідність поняття і його значення

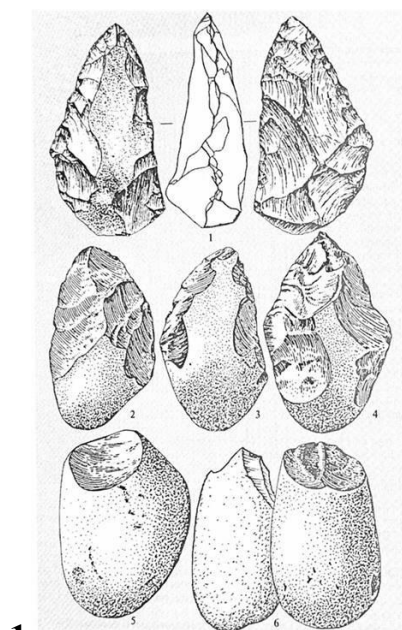
1) Стоянка	А) наука, що вивчає історичний розвиток суспільства на основі матеріальних залишків життя та діяльності людей — речових археологічних пам'яток
2) Археологія	Б) одна з ранніх форм релігійних вірувань, що виявляється в поклонінні предметам неживої природи — фетишам, які уявляються наділеними чудодійною силою; приписування речам самим по собі специфічно соціальних властивостей і внаслідок цього надприродних особливостей.
3) Анімізм	В) віра в існування кровно-родинного зв'язку між групами людей і твариною
4) Фетишизм	Г) Місце поселення людей кам'яного віку.
5) Тотемізм	Ґ) віра в те, що предмети, природні явища, тварини або люди наділені душею.

Відповідь

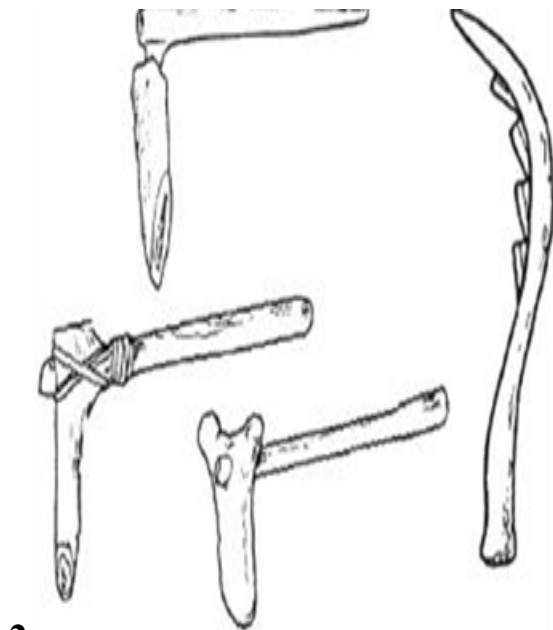
1. - Ґ; 2 - А; 3 - Ґ; 4 - Б; 5 - В

Завдання для формування логічної і аксіологічної компетенції

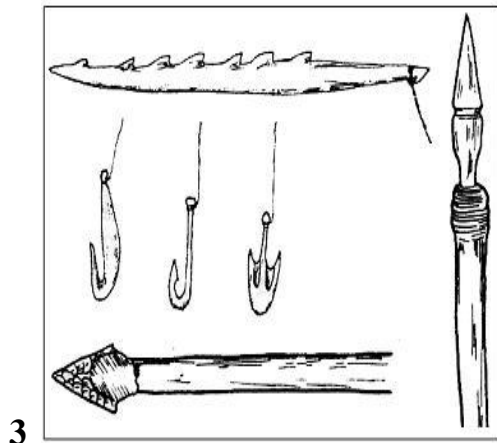
Співставте зображення з відповідними поняттями і термінами

1

2

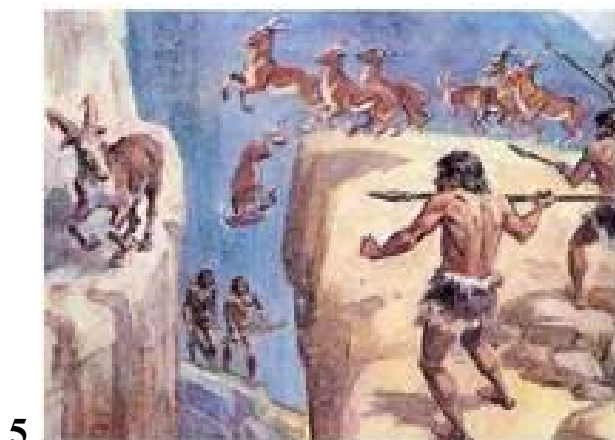

3

4

Рис. 20. Женские культовые фигурки. Раннее Триполье

5

1 -	2 -	3 -	3 -	5 -
-----	-----	-----	-----	-----

А. Полювання

Б. Неоліт

В. Матріархат

Г. Палеоліт

Д. Мезоліт

Завдання для формування логічної і аксіологічної компетенції

Кирилівська стоянка. Древнє поселення на Подолі

Відкрита і досліджена у 1893 році археологом Вікентієм Хвойкою. Спочивала на 20-метровій глибині глини й простяглася на 1000 кв. метрів у шир. Тут знайдено рештки мамонтів, безліч обпалених кісток та багато вугілля й попелу (подекуди 40—50 см завтовшки). Поміж кістками мамонтів були тут кістки носорогів, зуби печерного ведмеда та лева. Поміж кам'яним знаряддям знайдено крем'яні ножі та скребачки, при чому найцінніші для духовної культури того часу були тут мамутові ікла (сікачі) покриті карбованим орнаментом.

Датується приблизно 25 000 рр. до н. е., але висловлюються думки про ще більшу давність поселення.

У глибинних шарах, Хвойка викопав понад 50 нижніх щелеп

мамонта і приблизно 100 бивнів, не рахуючи обпалених з кострища. Деякі бивні виглядали подібно кийкам – товста частина округлена, тонка сточена в формі рукоятки. Крем'яних знарядь ж відшукали приблизно 200.

Двір великої садиби по теперішній вул. Кирилівській, 59-61 виходив на верхнє плато гори Юрковиці, де знаходився цегельний завод. На схилі гори утворилося «глинище» – кар'єр, з якого добували сировину для цегли. У серпні 1893 року Вікентієві Хвойкі, археологу-самоучці з чеського містечка Семіні, посміхнулася удача – в зрізі гори над Кирилівською вулицею зумів розгледіти численні кістки мамонтів, крем'яні знаряддя наших пращурів, залишки житла. Достовірність знахідки підтвердив професор Київського університету Володимир Антонович.

Подальші розкопки виявили тут стоянку первісних людей, що увійшла в усі підручники історії під назвою Кирилівської.

Містом поповзли чутки, що кістки мамонтів цілющі, і одного разу натовп увірвався на місце розкопок. Хвойка навіть найняв сторожа, а знахідки довелося швидко вивозити – тому інформації по стоянці майже не залишилося.

Складіть шпаргалку до тексту за планом:

1. Хто і коли відкрив Кирилівську стоянку?
2. Яка площа стоянки?
3. До якої епохи належать знахідки?
4. Рештки яких тварин було знайдено при розкопках?
5. Про що свідчать орнаменти на бивнях?

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

Розташуйте стоянки первісних людей в хронологічному порядку:

1. Мізин (Чернігівщина)
2. Кирилівка (м. Київ)
3. Королеве (Закарпаття)
4. Киїк-Коба (Крим)

Підказка

1. Мізин (Чернігівщина) 18000 р. до н. е.

2. Кирилівка (м. Київ) 25000 р. до н. е.
3. Королеве (Закарпаття) 1 млн. р. тому
4. Киїк-Коба (Крим) 60-33 тис років тому

Узагальнення з розділу «Первісні спільноти. Археологічні культури».

1.Завдання на розвиток мовленнєвої компетентності.

З поданих букв утворіть історичний термін, поясніть його та складіть з ним речення:

- а) люмавенко мосьпи; б) буазка; в) глфііортеп; г) змшифети ;д)амізмні;
е)рогієфілі; є)лоді; ж) змибудд; з) гіяліре; л)мітетозм; к)рціже; м)гіяма.

(«Малюнкове письмо», «азбука», «петрогліфи», «фетишизм», «ієрогліфи», «анімізм», «буддизм», «ідол», «релігія», «тотемізм», «жерці», «магія».)

2.Завдання на розвиток аксіологічної та хронологічної компетентності.

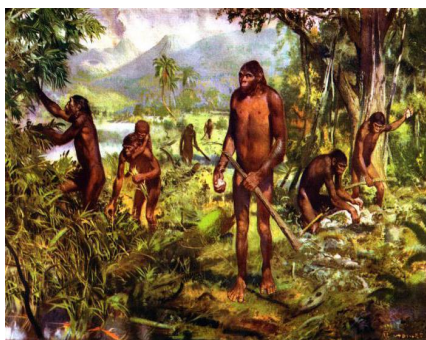
Визнач - зображення яких давніх людей зображено на ілюстраціях? Розташуй їх в хронологічній послідовності.

1

2

3

4

- а) австралопітек б)пітекантроп
в)неандерталець г)кроманьйонець

3.Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

1. Визначте, про яку форму релігійних уявлень ідеться у наведених прикладах.

а) Орнамент на посуді, вишивка на рушнику – все це речі, яким стародавня людина приписувала захисні властивості. Для захисту від злих чар на тіло колись наносили татуювання, а обличчя розмальовували. Так виникла традиція наносити на обличчя косметику.

б) Якось під час спекотного літа водойма, в якій жили черепахи, висохла. Тоді черепахи вирішили знайти собі нове місце для житла й вирушили в путь. Найтовстіша черепаха, щоб полегшити собі дорогу, зняла панцир. Так і йшла без панцира доти, доки не перетворилася на людину – предка роду Черепахи.

в) Майже всі місця на світі – небо, повітря, земля, гори і ліси – населені, за уявленням роду, різними духами, яких бояться і поважають.

2. Археологи знайшли стародавню могилу, в якій були залишки поховання. Небіжчика поклали на бік, поряд була зброя, посуд, залишки їжі.

а) Про які вірування первісних людей свідчать ці знахідки?

б) Чи можна визначити, коли було зроблено це поховання — до чи після виникнення релігії?

4. Завдання на розвиток просторової та хронологічної компетентності.

Ми вирушаємо в археологічну експедицію. Для цього ми скористаємось історичною картою. Наша експедиція прямує до Південно-Східної Африки. Саме тут було винайдено рештки викопних людей, яких вважають безпосередніми предками людини. Їх назвали австралопітеками, що значить «південна мавпа». Час існування цього виду — від 6 до 2 млн років тому. У цьому ж регіоні згодом (понад 1 млн 750 тис. р. тому) виникла й перша розумна істота — презинджантроп.

Запитання до членів експедиції

1. Чому саме австралопітеків вважають предками людей?
2. В якому ще регіоні були знайдені рештки австралопітеків?
3. Поясніть значення назви *Homo habilis*, або презинджантроп?
4. Коли з'явився цей вид?
5. Які знаряддя праці вміли використовувати «люди вмілі»?
6. Чи можна назвати презинджантропа справжньою людиною? Чому?

Тема: Виникнення та розвиток Єгипетської держави.

1.Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Запитання і завдання

1. Яка з груп населення була найбільш численною?
2. Назвіть групи населення, які сплачували податки.
3. Назвіть групи населення, які утримувалися за рахунок зібраних податків.

2.Завдання на розвиток хронологічної та математичної компетентності.

На лінії часу розташуйте дати основних подій з історії Єгипетської держави.

3000 р. до н. е. – об'єднання Єгипту фараоном Міна.

2560 р. до н. е. – завершення будівництва піраміди Хеопса.

1080–1085 рр. до н.е. – період Нового Царства.

1372 - 1354 рр. до н. е. – правління фараона Аменхотепа IV.

3.Завдання на розвиток мовленнєвої компетентності.

Вставте пропуски в тексті.

Єгипет розташований на _____ сході Африки. Переважна частина річки Ніл тече через пустелю _____. Ніл впадає у _____ море, а у місці впадіння річка розпадається на декілька рукавів – _____. Боротьба між Півднем і Північчю Єгипту закінчилася в 3100 р. до н. е. перемогою _____. За допомогою дамби єгиптяни _____ воду.

4.Завдання на розвиток комунікативної компетентності.

Працюємо в групах

Клас об'єднується в групи: «Фараон», «Вельможі», «Чиновники», «Селяни», «Ремісники», «Раби». Завдання кожній групі - використовуючи текст підручника, додаткові матеріали, скласти відповідну розповідь «Один день із життя...». Розповідь подається від імені першої особи. Розповідь також можна проілюструвати малюнками.

5.Завдання на розвиток просторової компетентності.

Працюємо з картою. Використовуючи карту в «Передня Азія та Єгипет», назвіть:

1. Напрямки, у яких здійснював свою походи Тутмос III;
2. Місто в Передній Азії, яке тривалий час тримали в облозі війська Тутмоса III;
3. Держави, з якими воював Рамзес II.
4. Звідки до Єгипту вторглися гіксоси?
5. Знайдіть на карті міста, які в різні часи виконували роль столиці Давнього Єгипту.

Практична робота «Міфи та легенди Давнього Єгипту»

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

У 1922 р. внаслідок тривалих пошуків англійський археолог Говард Картер знайшов гробницю Тутанхамона. Поховання складалося з кількох приміщень, заповнених коштовними речами. Серед них – золотий трон Тутанхамона, оздоблений малюнками й пишно інкрустований. У поховальній камері було знайдено велику скриню, покриту листовим золотом. Усередині три менші скрині. В останній був кам'яний саркофаг з трьома вкритими золотом трунами. У найменшій труні, виготовленій із золота, покоїлася мумія Тутанхамона. Обличчя закривала майстерно виконана золота маска. Мумію прикрашено амулетами, намистом, підвісками, браслетами, перснями.

Обчисліть, скільки років недоторканою пролежала в саркофазі мумія Тутанхамона, якщо 18-літній фараон помер 1324 р. до н. е. Коли народився цей давньоєгипетський правитель? Позначте ці роки на лінії часу

Відповідь

$1324 + 18 = 1342$ р. до н.е. народився Тутанхамон

$1324 + 2021 = 3362$ р. недоторкано пролежав саркофаг Тутанхамона

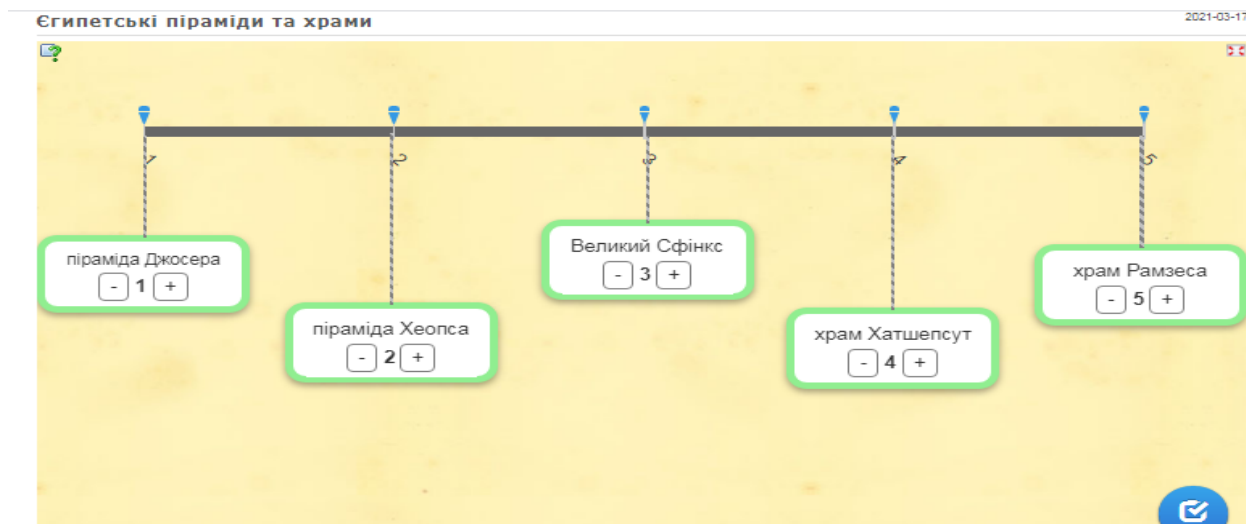
Завдання на розвиток інформаційної та хронологічної компетентності

Уяви, що ти мандруєш Єгиптом, відвідуєш давні піраміди та храми. Використовуючи додаткові джерела інформації розстав події будівництва храмів та пірамід в правильній послідовності

<https://learningapps.org/display?v=p0bjx7o3t21>

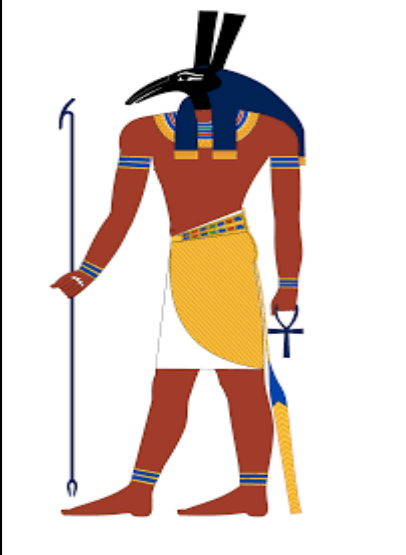
переходь за посиланням або скористайтесь QR- кодом

Завдання на розвиток інформаційної та логічної компетентності

Використовуючись текст з підручника та ілюстрації, визнач богів, яких зображено, стисло схарактеризуй кожного .

		
1	2	3
		

4	5	
---	---	--

	Давньоєгипетський бог	Уособлювали	Покровительствували
1			
2			
3			
4			
5			

Відповідь

	Давньоєгипетський бог	Уособлювали	Покровительствували
5	Ра	(інші імена — Амон, Амон-Ра) Бог Сонця та Світла, який оживляє природу. Зображувався у вигляді бика, крилатого диска, жука-скарабея, який котить сонячний диск; людини з головою шуліки.	Всьому живому, владі фараонів та жреців
1	Тот	(«намісник» Ра) Бог Місяця, Часу, Мудрості. Зображувався з головою ібіса, павіаном. Навчив людей літочисленню, календарю, читанню, письму.	Розподілив час на дні та місяці. Покровитель вчених, писців
3	Птах	(інше ім'я — Пта) Особливо шанували в Мемфісі. Батько всіх богів.	Заснував номи, міста, храми. Об'єднав Єгипет
2	Осиріс	(особливо шанований єгиптянами) Бог природи, яка вмирає та воскресає; бог царства мертвих, який судив померлих.	Справедливості та заупокійному культові. Фараон — земне втілення сина Осиріса — Гора

4	Сет	(злий, рудоволосий бог) Брат, який убив Осиріса, володар пустелі, сухих вітрів, солоної води.	Міг наслати засуху та голод
---	-----	--	--------------------------------

Завдання на розвиток мовленнєвої компетентності

Прочитай «Молитву-заперечення померлого перед судом Озіріса (із «Книги мертвих») і дай відповідь на запитання:

Я не здійснював несправедливості проти людей.

Я не кривдив близьких.

Я не говорив неправду в Місці Істини.

Я не грабував бідних.

Я не робив нічого супроти волі богів.

Я не підбурював слугу проти господаря.

Я не отруював.

Я не вбивав.

Я не наказував убивати.

Я не грабував могил.

Я не мучив удів.

Я не чинив нікому зла.

Я не привласнював дари, які приносили в храм, не полював на священних тварин.

Я не маю гріха, я не маю гріха, я не маю гріха, я не маю гріха, моя безгрішність – це безгрішність Величного Фенікса (Бену), що в Гераклеополі.

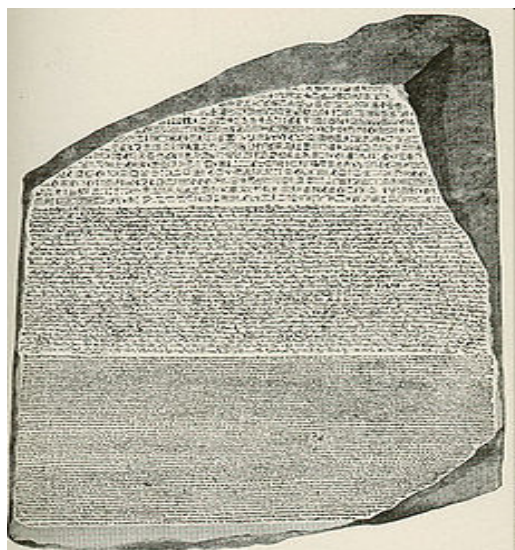
Мені не нашкодять у Великому Будинку Двох Істин, бо я знаю імена богів, що перебувають поряд із тобою.

Запитання до документа

1) Які людські якості цінувалися в Стародавньому Єгипті?

2) Які дії стародавні єгиптяни вважали гріхом?

Тема: Освіта, наукові знання, образотворче мистецтво, архітектура Давнього Єгипту

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

У 1822 р. французький учений Жан-Франсуа Шампольйон, після багаторічної праці зміг прочитати текст написаний давньоєгипетськими ієрогліфами на так званому Розеттському камені. Він стосується подій, що відбувалися за царювання Птолемея 196 р. до н.е.

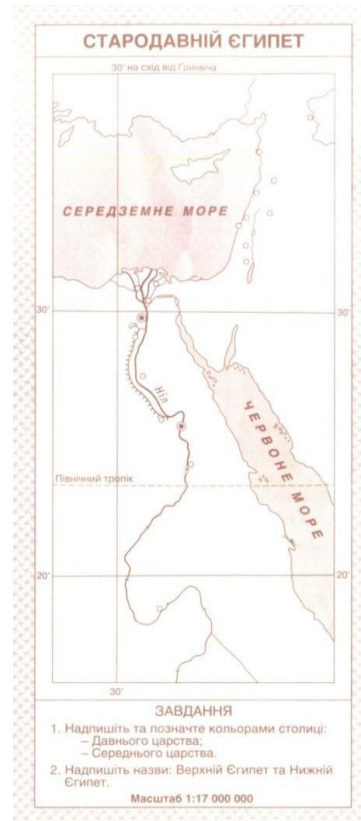
Використовуючи стрічку часу обчисліть, скільки минуло років від часу створення тексту єгипетським жерцем до його розшифрування.

Відповідь

1822+196 = 2018 років

Завдання на розвиток просторової компетентності

Використовуючи текст підручника та додаткову інформацію на контурній карті позначте місця будівництва пам'яток архітектури Давнього Єгипту

- Піраміда Джосера
- Луксорський храм
- Карнакський храм

- Храм Хатшепсут
- Храм Рамзеса

Завдання на розвиток інформаційної компетентності

Єгипетські будівельними мали великі пізнання у своїй сфері, оскільки залишили нащадкам споруди – піраміди, храми та інші будівлі величезних розмірів.

Які знання мали давні майстри і як вони могли їх використовувати у своїй діяльності.

Знання	Як могли використовувати

Відповідь:

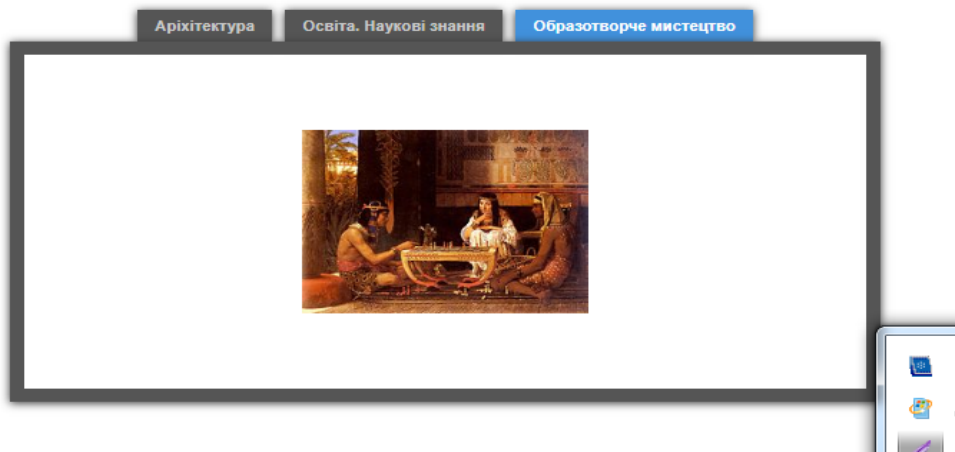
Знання	Як могли використовувати
Геометрія	Розрахунок місцезнаходження, розмірів та інше
Математика	Обчислювати маси, кількість матеріалу та інше
Астрономія	Орієнтація за сторонами світу, урахування підйомів води (пори року)

Завдання на розвиток інформаційної та логічної компетентності

Використовуючи текст підручника та додаткову інформацію виконайте завдання за посиланням <https://learningapps.org/display?v=pea5gng3a21> або скористайтесь QR- кодом

Відповідь

Завдання на розвиток на розвиток мовленнєвої компетентності

Безумовно, одним із найбільших досягнень людства стало винайдення писемності, адже це дає можливість записувати інформацію, зберігати знання про минуле. Однією з перших у світі виникла єгипетська писемність. Давньоєгипетське письмо було складним: у ньому використовувалося близько 700 знаків (ієрогліфів), більшість яких, по суті, були спрощеними зображеннями різних предметів і тварин.

Освічених людей треба було готувати з дитинства. У Єгипті школи знаходилися при храмах та при головних державних установах. Навчання починалося з п'ятирічного віку і тривало 12 років. Після закінчення школи при державній установі учень отримував нижчу посаду чиновника. У школі учень повинен був навчитися читати, грамотно та красиво писати, складати різні ділові документи.

На початку шкільного уроку учень, як і в наш час, повинен був поставити число, місяць та день. Зазвичай змістом уроку з письма було переписування різних важливих документів. Найчастіше це були повчання, в яких викладалися поради та розповіді про професії. Ось приклад одного з таких документів.

Прочитайте «Шкільні повчання» і дайте відповідь на питання

«Шкільні повчання»

Пиши своєю рукою і читай своїм ротом, і питай поради у того, хто знає більше, ніж ти... Не марнуй день без діла, а то поб'ють тебе, бо вуха хлопчика на його спині, і він слухає, коли його б'ють.

Не будь людиною без розуму, без виховання! І вночі тебе вчать, і вдень тебе виховують, але ти не слухаєш ніяких порад і робиш те, що замислив... І левів навчають і коней приборкують, – щодо тебе, то не знають подібного тобі в усій країні. Добре це запам'ятай. Мені кажуть, що ти залишив навчання, ти поринув у розваги, ти вештаєшся з вулиці на вулицю, від тебе тхне пивом. А пиво збиває людей з пуття, розладнує твою душу. Ти схожий на молитовню без її бога, на дім без хліба...

...Я зв'яжу твої ноги, якщо ти будеш вештатися вулицею, і ти будеш битий гіпопотамовим батогом...

Ставай на твоє місце! Книжки вже лежать перед твоїми товаришами...
Читай старанно книгу... Не марнуй день без діла, (інакше) горе твоєму тілу!

Запитання

1. Подумайте, з якою метою учні в Давньому Єгипті переписували тексти?
2. Які, на вашу думку, науки мав вивчати єгипетський учень, щоб стати освіченим?
3. Які головні настанови для молоді звучать у цих уривках?
4. Яке покарання очікує на тих, хто не виконуватиме настанов старших?
5. Можеш порівняти давню єгипетську школу і українську?

Завдання на розвиток на розвиток аксіологічної компетентності

За допомогою додаткових джерел інформації дізнайся, яку роль у вивченні історії Давнього Єгипту відіграв Жан-Франсуа Шампольйо. Укладіть сенкан про нього.

Довідка

Сенкан – це вірш, що складається з п'яти рядків.

1. Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (зазвичай це іменник)
2. Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)
3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (зазвичай це дієслово)
4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговореного
5. Останній рядок складається з одного слова – синоніма до першого слова, де висловлюють сутність теми, підбивають підсумки

Узагальнення з теми «Давній Єгипет»

Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Вправа «Загадкова Скринька»

<https://learningapps.org/display?v=pa26ktbz321>

Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Використовуючи різні джерела інформації (підручник, інтернет, дидактичні матеріали) «Внесок давніх цивілізацій, культур, народів в історію людства» підкресли в наведеному нижче переліку досягнення Стародавнього Єгипту:

піраміди та Великий Сфінкс, зикурати, розгалужена іригаційна система землеробства, папірус , гончарний круг, кольорове чорнило, ножиці , зубна паста, перуки, клинопис, хірургічні інструменти, календар, ієрогліфічне письмо, перші писані закони, система мір та ваги, накопичені значні наукові знання з медицини, астрономії, математики, колесо, скло, сформовано складну релігію і міфологію, бібліотеки, гра боулінг

Відповідь:

Внесок Стародавнього Єгипту

Піраміди та Великий Сфінкс

Папірус

Перуки

Математика

Медицина

Ієрогліфічне письмо

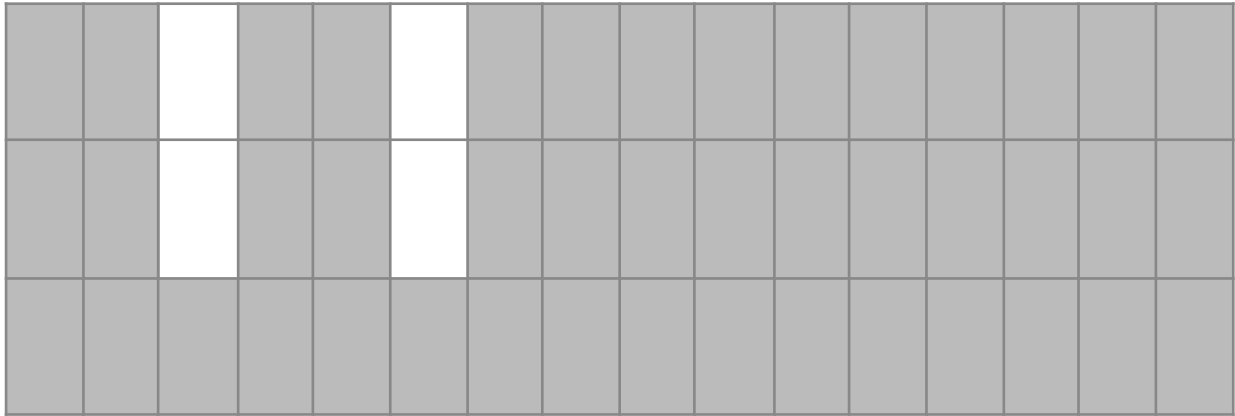
Зубна паста

Гра боулінг

Скло

Хірургічні інструменти

Кольорове чорнило

По горизонталі:

2. Материк , на якому розташований Єгипет (Африка)
4. Пам'ятник архітектурного мистецтва Давнього Єгипту (піраміда)
6. Цей фараон був хоробрим воїном і талановитим полководцем. Він здійснював загарбницькі походи, щорічно особисто об'їжджав свої володіння й карав непокірних (Тутмос)
8. Найдавніша монументальна скульптура на Землі, що збереглася до нашого часу (Сфінкс)
9. Товстий папероподібний матеріал, що виготовлявся зі стебел рослини (папірус)
11. Люди, які виконують свої обов'язки примусово оскільки знаходиться у власності інших людей , їх можна продати, обміняти, убити без їх згоди. (раби)
13. Перлина Єгипту (Ніл)

По вертикалі:

1. Титул монарха в Єгипті (фараон)
3. Цей пристрій був необхідний землеробу. За його допомогою вони зрошували сади та городи, до яких не доходила вода під час розливів Нілу (шадуф)
5. Письмо в Єгипті(ієрогліфи)
6. Фараон Стародавнього Єгипту Нового царства. Його гробниця була знайдена майже не зачепленою (Тутанхамон)
7. Цього єгипетського бога постійно мучили заздрість та злість. Щоб захопити владу, він був готовий піти на все, навіть на убивство (Сет)
9. У правій руці у них тростинка для письма, а запасна «ручка» — за вухом. Вони перерахують і запишуть усе, що їм накажуть. (писарі)
10. Лікар, астроном, жрець бога мудрості Тота, архітектор, який побудував першу піраміду (Імхотеп)

12. Збережене бальзамуванням тіло (мумія)

Завдання на розвиток просторової та логічної компетентностей.

Створіть карту-схему « Географічне становище Стародавнього Єгипту»,

відповідаючи на запитання:

Де знаходилась країна Давній Єгипет?

Єгипет називали оазисом серед(пустелі)

Яка найбільша річка в Єгипті?

Як називається місце, де при впадінні в море річка Ніл розгалужується на рукави? (дельта)

Яку назву має море в яке впадають води Нілу? (Середземне)

Скелясті гори і пустелі знаходилися на(заході і сході)

Що знаходилося на півдні? (важкопрохідні пороги)

Що знаходилося на півдні? (важкопрохідні пороги)

Урок «Давні держави Дворіччя»

Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Використовуючи різні джерела інформації (підручник, інтернет, дидактичні матеріали) «Внесок давніх цивілізацій, культур, народів в історію людства» підкресли в наведеному нижче переліку досягнення найдавніших держав Дворіччя:

піраміди та Великий Сфінкс, зикурати, розгалужена іригаційна система землеробства, папірус , гончарний круг, кольорове чорнило, ножиці , зубна паста, перуки, косметика, клинопис, хірургічні інструменти, календар, ієрогліфічне письмо, перші писані закони, система мір та ваги, накопичені значні наукові знання з медицини, астрономії, математики, колесо, створено першу настільну гру, сформовано складну релігію і міфологію, бібліотеки, виникли найдавніші міста-держави

Відповідь:

Внесок найдавніших держав Дворіччя (Месопотамія)

- Шумер — найдавніша цивілізація, тут виникли найдавніші міста-держави
- створено зикурати
- створена розгалужена іригаційна система землеробства
- записано перші закони
- винайдено колесо
- створено систему письма — клинопис
- створено бібліотеки
- створено першу настільну гру
- гончарний круг
- календар
- система мір та ваги

Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Нанесіть на стрічку часу дати , про які йдеться в умові задачі і дату виконання завдання:

У 2004 р. до н. е. сорокарічний купець з міста Ур вирушив з торговим караваном до Фінікії. За рік до цього у нього народився син. До міста Ур купець прибув через два роки. Додому він повернувся тільки через чотири роки.

Дати, які треба нанести: 2044 р. до н. е. , 2005 р. до н. е., 2004 р. до н. е., 2002 р. до н. е, 2000 р. до н. е., 2021р.

Завдання на розвиток логічної компетентності.

Подорожуючи інтернетом, ми отримали слідуєчу інформацію:

Природні та кліматичні умови у Єгипті. Єгиптологи вважають, що на світанку єгипетської цивілізації клімат у Північно-Східній Африці був уже такий самий, як і нинішній, тобто пустельний, спекотний. Пір року там не було, літо змінювалося зимою щодоби — вдень пекло немилосердно, ночі ж були прохолодні, часом із заморозками. Особливо нестерпні умови для всього живого наставали у березні — травні, коли упродовж 50 діб шаленів хамсін — "червоний вітер пустині", який засипав поля товстим шаром піску.

Дощі випадали лише в Дельті, і то раз на кілька років. Тому, саме життя в Єгипті повністю залежало від Нілу, даром якого Геродот назвав цю країну.

Ніл не лише напоював спраглу землю, а й створював родючий і невибагливий до обробітку мулистий ґрунт. Водний режим Нілу — справжнє чудо природи.

Єгиптяни не знали катастрофічних повеней. Голодом і мором їм загрожувала не розбурхана водна стихія, а навпаки — нестача вологи при низькому паводку.

У давнину рослинний і тваринний світ у Єгипті був значно багатший, ніж тепер. Там росли акація, тамариск, смоківниця (фіга, інжир), сикомор (дика смоківниця), персей, пальма (фінікова та дум), лотос, папірус (з нього єгиптяни робили матеріал для письма та невеликі річкові судна), долину вкривав густий трав'яний килим. Весною в долині бродили дикі віслюки, берберійські вівці, зубри, антилопи, газелі, жирафи, леви та леопарди, а нільські болота обжили дикі кабани. У самому Нілі водилися гіпопотиами, крокодили, численні види риб. Одним словом, країна була багатим краєм для мисливців і рибалок, які постачали ринок дичиною та рибою, нерідко збагачуючи собою меню хижаків, особливо крокодилів.

Нільська долина була багата на різноманітну промислову сировину. Природа наділила її невичерпними запасами будівельного каменю — рожевого граніту, піщанику, напівпрозорого алебастру, вапняку, базальту, кремінних порід, Порфиру, натрону (природна слюда, яку використовували для обробки льону та бальзамування) тощо. На схід від долини та в сусідній Нубії, яка здавна стала єгипетською вотчиною, існували багаті поклади золота. На Сінаї, тобто під рукою в єгиптян, були значні родовища мідної руди.

Природні та кліматичні умови у Дворіччі були досить різними. Дворіччя - це територія, розташована між річками Тигром і Євфратом. Це простора плоска рівнина. Розливи Тигру і Євфрату не такі бурхливі як розливи Нілу, короткі й несподівані, тому люди тут жили в страху перед повінню.

В Шумері, на півдні, простягались великі болота, часто бували повені. В Аккаді, на півночі, не вистачало води для зрошення, дощі тут йшли не регулярно. Влітку у Дворіччі стояла спека, температура досягала +50С. Гинули і вянули всі живі рослини.

Взимку в Південному Межиріччі лили дощі, в інші пори року вони були вкрай рідкісні. Кожної весни в горах, де беруть початок річки, тане сніг. Тигр і Євфрат розливаються, залишаючи на землі родючий мул. У низинах вода застоюється, утворюючи непрохідні болота, вкриті заростями високих очеретів. У заростях водилися леви та інші хижаки, змії, хмари комарів і отруйних мух.

Грунт, який наносився річками під час повені, відрізнявся високою родючістю, але за відсутності постійного зрошення сонце швидко перетворювало землю в нещадну пустелю буквально в декількох кроках від берега річки.

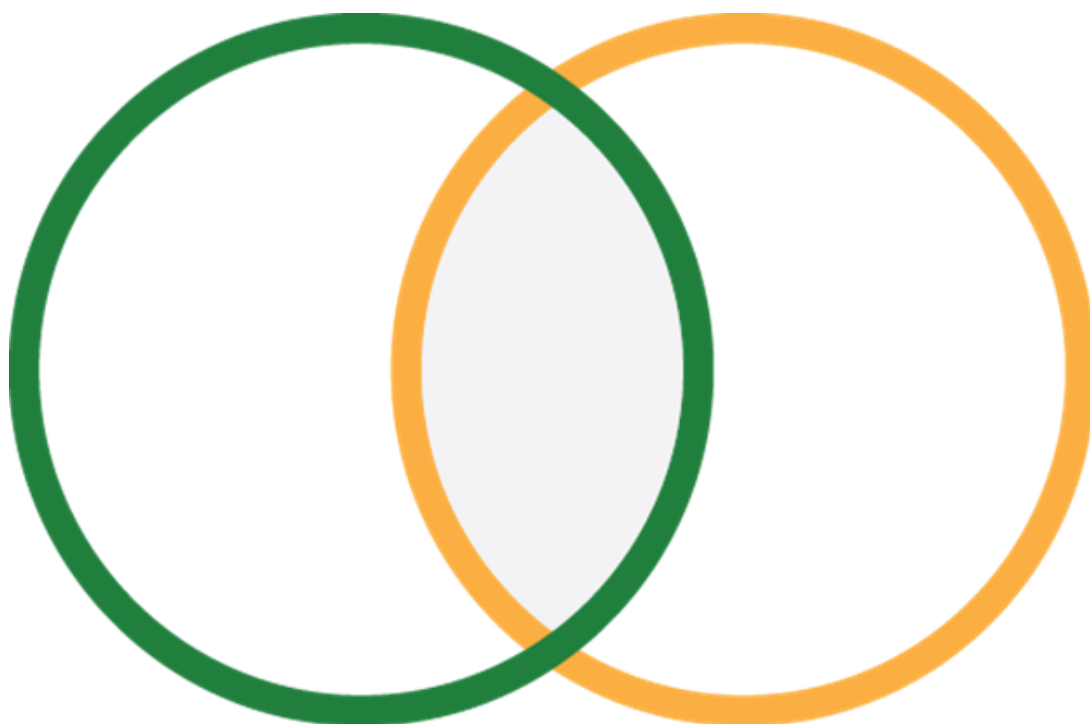
Шумери вирощували фінікову пальму, з якої виготовляли хліб і вино. Взагалі, фінікову пальму вважали деревом життя.

У Дворіччі також вирощували зернові культури - просо, ячмінь, пшеницю. Усю територію перетинали канали. Тому на цій землі добре розростали овочі і зерно, а от фруктові дерева не приживались..

У Дворіччі не росли ліси, не було будівельного каменю. Тому будинки, храми, фортеці міст будувалися з невипаленої глини. Також з глини робили горщики, серпи, тарілки, цвяхи і навіть книги.

Отже, створіть діаграму Вена, в якій відобразіть спільне та відмінне у природно-кліматичних умовах Стародавнього Єгипту та Дворіччя.

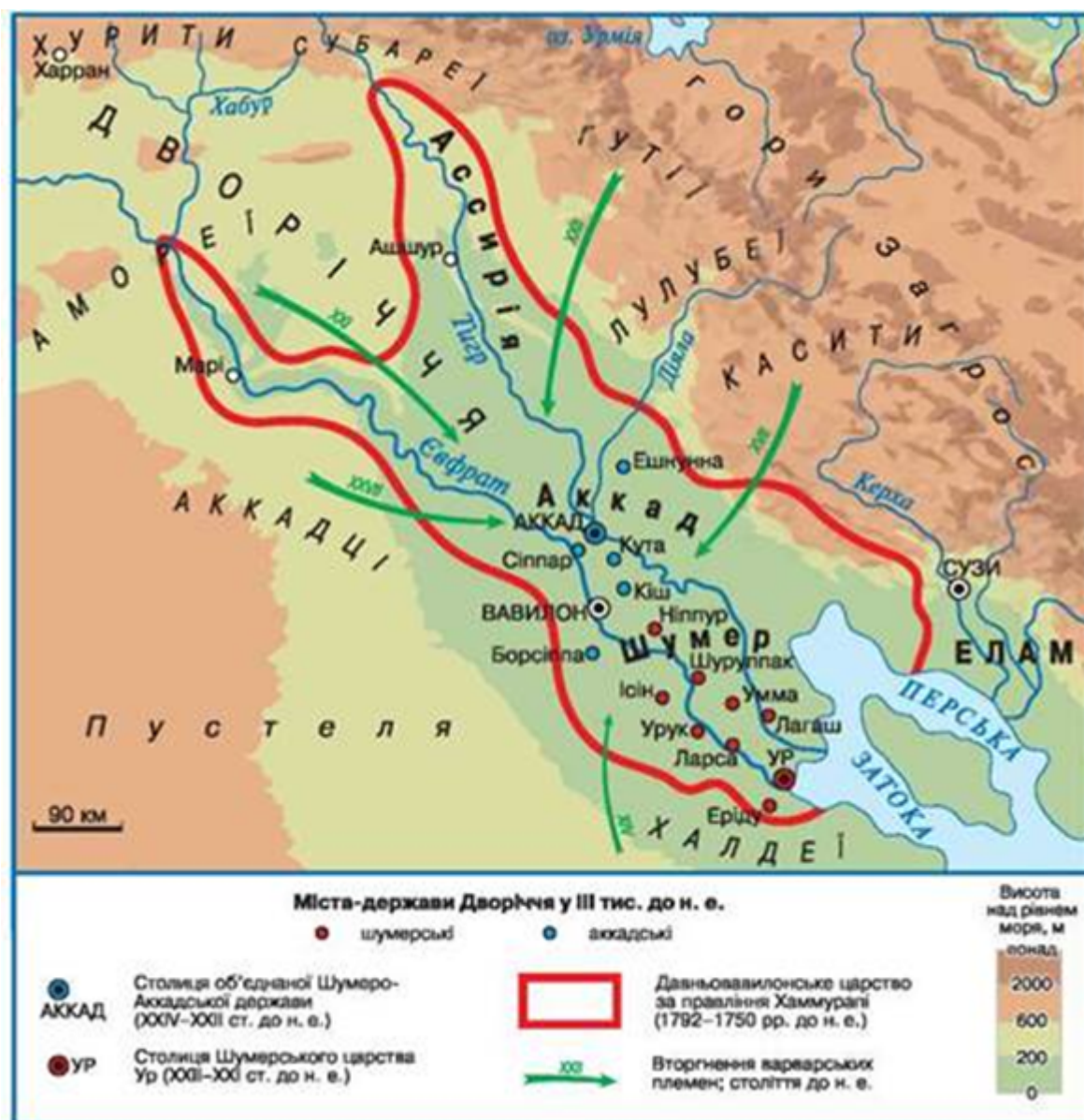
Спробуйте зробити висновок, жителі якої з цих давніх країн були в кращих умовах та що їм допомогло, а що заважало створювати свою цивілізацію?

Таким чином, єгипетська цивілізація виникла й розвинулась у кращих природнокліматичних умовах, ніж месопотамська, проте аж ніяк не в ідеальних.

Завдання на розвиток просторової та логічної компетентностей.

Розгляньте карту та складіть опорну схему розташування територій держав Дворіччя.

Відповідь

Річка Євфрат	Верхнє Межиріччя		Ассирія	Річка Тигр
	Межиріччя (Дворіччя, Мосопотамія)			
	Нижнє Межиріччя	Аккад	Вавилон	
Шумер				

Узагальнення з теми «Цивілізації Передньої та Центральної Азії».

Завдання для формування і розвитку інформаційної та мовленнєвої компетентностей.

Невідомий автор в історичному тексті переплутав факти, дати: «Фінікійці заснували низку міст – держав. Найбільшого розквіту міста Фінікії досягли у IV - III тис. до н. е. Фінікійські майстри вміли виготовляти вироби з кольорового скла, а також фарбували тканину у зелений колір. Алфавіт вони винайшли у IX ст. до н.е. Фінікійський алфавіт налічував 32 букви. По всьому узбережжю Середземного моря фінікійці засновували торговельні поселення - метрополії.

Віднови історичну достовірність.

Завдання на формування хронологічної та логічної компетентностей.
Заповни таблицю з пропусками .

Дати	Події
	Винайдення фінікійцями алфавіту.

823р. до н.е.	
	Початок будівництва храму у Єрусалимі
IV тис. до н.е.	
	Завоювання вавилонським царем Навуходоносором II Юдейського царства
612 р. до н.е.	
	Завоювання Нововавилонського царства персами
689 р. до н.е.	
	Розгром Ізраїльського царства Ассирією.
II тис. до н.е.	

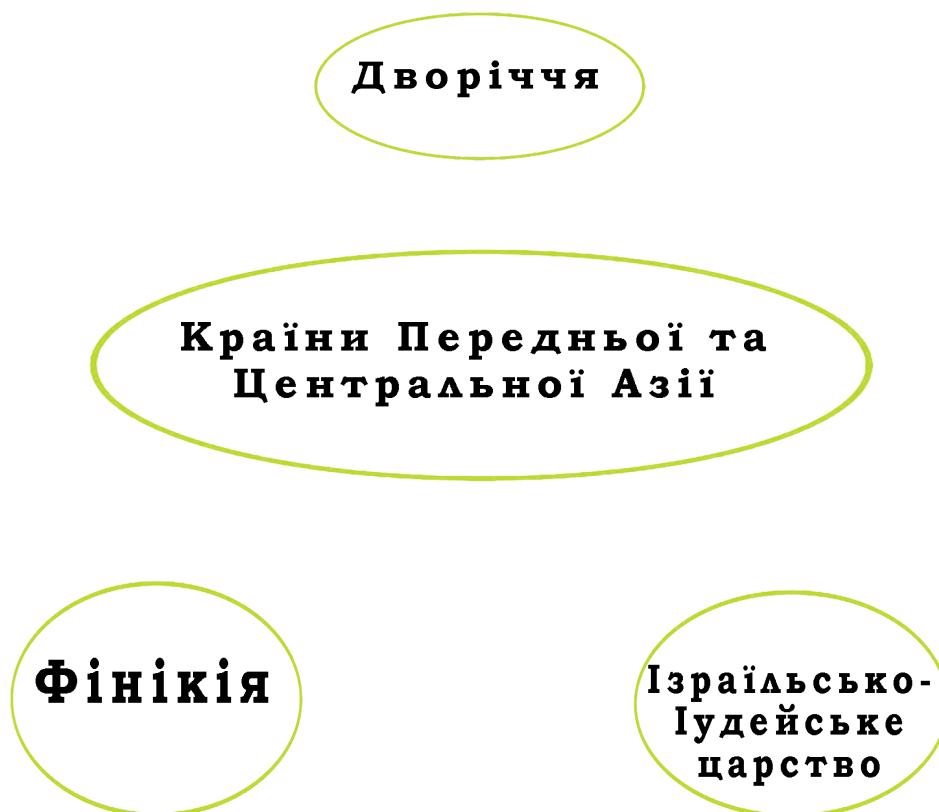
Завдання на формування та розвиток логічної компетентності.

Встанови відповідність

1 Місто - держава	А Людина, яка передає владу в спадок молодшим членам своєї родини.
2 Монарх	Б Держава, яка складається з одного міста та навколишньої території.
3 Чиновник	В Віра в багатьох богів.
4 Політеїзм	Г Людина, яка здійснює управління від імені держави та отримує за це платню
5 Колонія	Д Місто або держава, вихідці якого створили колонію.
6 Метрополія	Е Окреме поселення жителів країни або міста організоване за його межами.

Завдання на формування та розвиток логічної компетентності

Складіть кластер, ментальну карту або хмаринку слів із термінами, поняттями або державами, які вивчали в даній темі

Завдання для формування і розвитку інформаційної та логічної компетентностей

Використовуючи «Ромашку Блума» складіть коротку розповідь про тему, яку вивчали

Тема: Давня Індія

Формуємо інформаційну та мовленнєву компетентності.

Опрацювавши матеріал підручника доповнити схему

Природно – географічні умови Індії

... ----- долина річки Інд		...----- долина річки Ганг
Клімат----- ...		Клімат ----- ...
Тваринний та рослинний світ --- ...		Тваринний та рослинний світ ---- ...

Завдання для формування і розвитку логічної компетенції.

Створіть сенкан про Індію.

Країна

Велика, цікава

Виникає, змінюється, розквітає

Колиска Хараппської та Ведичної цивілізацій

Індія

Завдання на розвиток мовленнєвої та інформаційної компетентності

Прочитай уривок з праці давньогрецького історика Флавія Арріана про буденне життя індійців.

«Неможливо точно вказати число індійських міст – так їх багато. Міста розташовані на берегах рік та морів вони (індійці) будують з лісу, оскільки будівлі з цегли внаслідок опадів, а також через повені річок недовговічні. Ті ж, хто оселяється на узвишші чи в гористих місцевостях, позбавлених рослинності, споруджують будинки із цегли та глини... Одяг індійці носять льняний. Одягаються вони в хітон нижче колін, а на плечі накидають накидку, якою покривають і голову. Носять індійці і сережки із слонової кості, але не всі, а лише ті, хто заможний. Індійці розфарбовують собі бороди в найрізноманітніший спосіб... Взуття носять, виготовлене з білої шкіри, і воно чудове – підошва барвисто розмальована і дуже висока, щоб людина здавалася вищою... Тілом індійці високі на зріст та худорляві. Їздять вони на верблюдах, конях та віслюках, а заможні на слонах...»

За допомогою РКМЧП вислови свої міркування щодо цієї інформації.

Прийоми РКМЧП

Подвійні нотатки

Що привернуло мою увагу у фактах	Мої коментарі
----------------------------------	---------------

Завдання формування і розвитку інформаційної компетентності.

Уяви собі що ти знайшов ось таку інформацію:

«Це місто найкраще збереглося. Населення міста становило близько 40 тис. осіб. Воно було збудовано за єдиним планом, мало каналізацію та водогін, а вулиці були рівними й досить широкими. У центрі міста розташовувалася велика ринкова площа, головний резервуар для збору води та цитадель – споруда зі стінами заввишки понад 12 метрів. Також у місті були численні верфі, громадська лазня.»

Про яке місто йде мова? Де воно знаходиться? Знайди його в інтернеті і покажи однокласнику.

Завдання для формування і розвитку мовленнєвої та логічної компетентностей.

Готуючись до уроку ти можеш підготувати собі шпаргалку, заповнивши таку схему:

Завдання для формування логічної та інформаційної компетентностей.

Впишіть у хмарки заняття індійців:

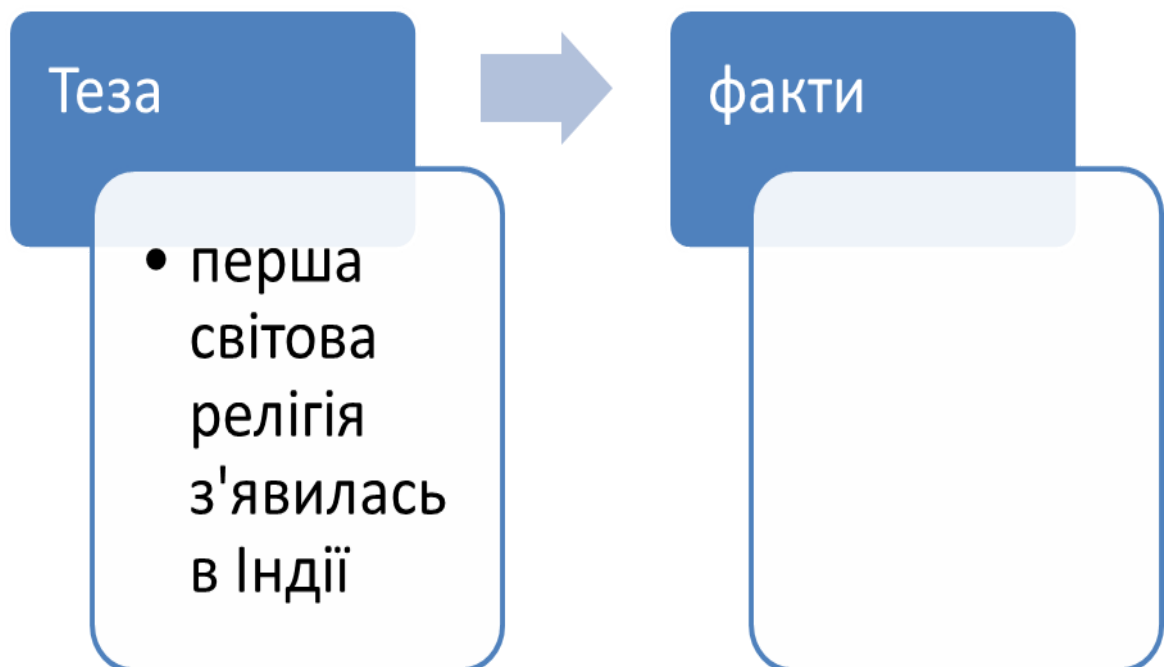
Тема: Суспільне, релігійне та культурне життя Давньої Індії.

Завдання на розвиток аксіологічної та мовленнєвої компетентностей.

Як тобі відомо, давньоіндійське суспільство поділялось на чотири закриті суспільні групи – варни. Кожна з яких займала своє становище в суспільній драбині ведичної цивілізації. Уяви, що ти є представником однієї з цих варн (на вибір учня) і склади розповідь про свій звичайний день.

Завдання на розвиток інформаційної компетентності

Індія – батьківщина багатьох релігій. Найдавнішою релігією в Індії був індуїзм. Однак, вона не стала світовою релігією. Тобто її не сповідують більшість населення нашої планети. Проте, Індія стала також батьківщиною першої в історії світової релігії. В додаткових джерелах інформації знайдіть факти, які підтверджують дану тезу

Завдання на розвиток логічної компетентності

Вивчаючи тему «суспільне, релігійне і культурне життя Давньої Індії» вчитель запропонував вам скласти таблицю, де поняття потрібно віднести до певної категорії. Як приклад, по одному терміну було вже розміщено в стовпцях. Закінчіть таблицю і виправте помилку вчителя, якщо він її допустив

Суспільне життя Давньої Індії	Релігійне життя Давньої Індії	Культурне життя Давньої Індії	Політичне життя Давньої Індії
Буддизм	Варна	Індуїзм	ступа

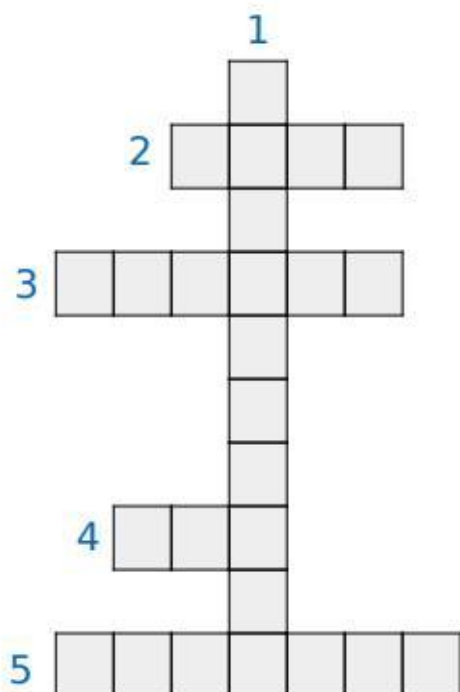
Брахмани; нірвана; ступа; шива; раджа; веді; карма; Ашока

Тема: Давній Китай.

Завдання на розвиток логічної компетентності

Розв'яжи кросворд на тему «Давній Китай»

Давній Китай

1. Назва, яку використовували китайці, говорячи про свою країну

2. Назва першої імперії на території Китаю

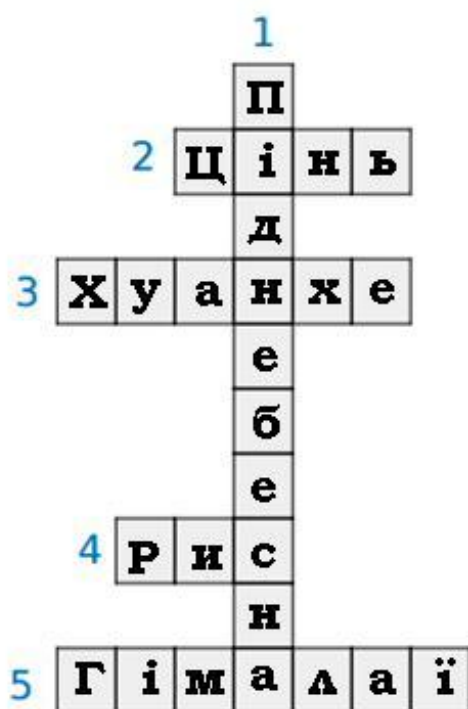
3. «Жовта» річка

4. Основний харчовий продукт китайців

5. Гірська система, розташована на захід від Китаю

Відповідь:

Давній Китай

Завдання на розвиток мовленнєвої та інформаційної компетентності

Однією із найвідоміших археологічних пам'яток давнього Китаю була теракотова армія імператора Цінь Ши Хуанді.

Використовуючи додаткові джерела інформації склади розповідь про цю археологічну знахідку.

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

Перед вами хронологічний ланцюжок. Дайте коментар до кожної з указаних дат

221 р. до н.е

210 р. до н.е

206 р. до
н.е.

Завдання на розвиток інформаційної та аксіологічної компетентності

Меми стають дедалі популярнішими. І от, одного разу, вам в стрічці новин соціальної мережі instagram на очі потрапив мем на історичну тематику. Розмістив його вчитель, що приходив на заміну в твою школу. Твій вчитель, попросив скласти розповідь за мотивами цього мему

- 1) Які історичні події описані в зображенні

- 2) Використовуючи додаткові джерела інформації склади розповідь про найбільш відомі об'єкти «великого будівництва» першого імператора Китаю

**Велике будівництво
по-китайськи?
Можу, вмію, практикую**

**цитати великих людей
(с) Цинь Ши Хуан-ді**

Тема: «Суспільне та культурне життя давніх китайців»

Завдання на розвиток мовленевої компетентності.

Уявіть, що ви – в бібліотеці. Вам видали текст, що містив інформацію про світоглядне вчення та його автора періоду Стародавнього Китаю. Але він був пошкоджений, і тільки в одному екземплярі. А вам необхідно негайно підготувати повідомлення на урок. Маючи необхідні знання з попереднього уроку попробуйте реставрувати текст.

«...він належав до збіднілого знатного _____, тривалий час був _____, а потім відкрив власну _____. Часто подорожував країною. Його шанували як великого _____. Він збирав і записував давні _____. Згодом _____ стали називати богом. Своє вчення виклав у формі бесід з _____. Написав книгу «Бесіди та судження». Стверджував, що верховним божеством є _____, а імператор – це Син _____. Порядок вважав вічним, закликав шанувати традиції у _____

Цінував _____ людини. Найвищою чеснотою визнавав покірність: молодші повинні коритися _____, народ _____. Правитель повинен бути _____, батько – _____, син – _____. Закликав чиновників _____, бо тільки освічена людина може обіймати _____ посади».

Завдання на розвиток інформаційної компетентності

1. Прочитайте фрагмент документа («Бесіди та судження» Конфуція). «Учитися й не розмірковувати – даремна праця; розмірковувати та не вчитися – небезпека... Той у кого природні якості переважають освіченість, – дикун. Той,

у кого освіченість переважає природні якості, - звичайний писар. Той у кого врівноважені освіченість і природні якості, є благородною людиною... Чого собі не бажаєш, не роби й іншим... Нікчемна людина прагне вигоди, а благородна – справедливості. Благородна людина звинувачує себе, нікчемна – інших. Якщо в народу є все, тоді й правитель нічого не потребує; але якщо бідує народ, тоді й у правителя не може бути всього...»

1. Висловіть припущення, хто є автором даного документ?
2. Поясніть, як розумієте наведені вислови.
3. Які з повчань мають слухність сьогодні і чому?
4. Чому настанову «Чого собі не бажаєш, не роби й іншим» називають золотим правилом моралі?

2. Користуючись доступним вам джерелом (підручник ст.. 84;)

а) модель будинку заможного китаїця;

б) палац у Чан'ані;

Відшукайте інформацію про ці пам'ятки мистецтва давньої китайської архітектури. Дайте можливість кожному члену групи охарактеризувати пам'ятку. Визначте об'єм інформації по виступу перед всім класом

Завдання на розвиток логічної компетентності.

Розгляньте ілюстрації і складіть історичне есе про виробництво цінного товару у Китаї. Якщо учні вперше виконують такі завдання, то потрібно пояснити їм, що таке есе і правила його написання.

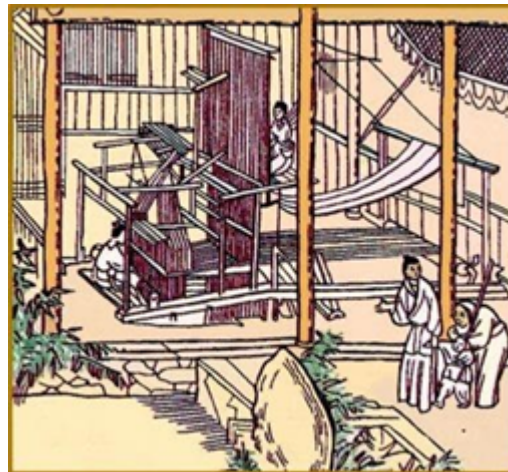
Як писати есе (твір – роздум)

Есе – публіцистичний твір, що пропонує роздум над якоюсь нетривіальною проблемою. Есе пропонує індивідуальну позицію автора

Правила написання есе

1. Перший етап у роботі – визначити тему.
2. Наступний етап – використання наявної та пошук нової інформації по темі.
3. Знайдену інформацію потрібно впорядкувати.
4. Скласти план міркування, спираючись на причинно – наслідкові зв'язки між подіями про які піде у есе.

5. Продумайте аргументи «за» і «проти», випишіть їх коротко у вигляді коротких тез.
6. Віддайте перевагу публіцистичному стилю мовлення.
7. Додайте в кінці власну думку та висновок.

Завдання на розвиток просторової компетенції

Уявіть, що ви і ваш товариш торговець китайськими товарами. Розгляньте карту «Стародавній Китай» і використайте її для прокладання маршруту для продажу даних товарів. Поспілкуйтесь з товаришем і з'ясуйте, чи скористається він даним маршрутом. Чому?

Завдання на розвиток мовленнєвої та просторової компетенції

Розгляньте ілюстрацію і дайте відповіді на такі запитання.

- 1.Хто і що зображено зображено на малюнку?
- 2.Про правління якого імператора йдеться?
- 3.Навіщо імператорові Китаю було військо після смерті?
- 4.Про розвиток якого мистецтва свідчить ілюстрація?
- 5.Про розвиток якого мистецтва свідчить знахідка?
- 6.Що, на вашу думку, відчували люди , які будували даний об'єкт?

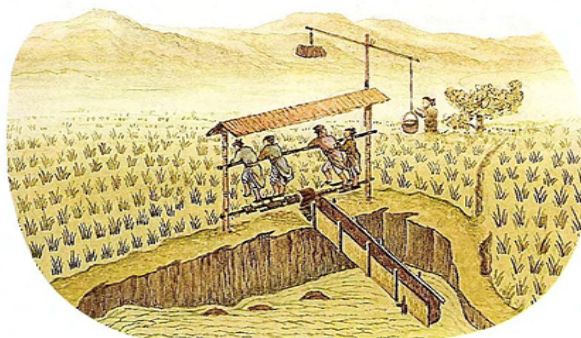

Завдання на розвиток аксіологічної компетенції.

1.Землеробство, тваринництво, городництво, садівництво, шовківництво, ткацтво, виплавлення металів, виробництво виробів з мінералів, гончарство...

Поспілкуйся з сусідом по партії з приводу того яке заняття давніх китайців було важливішим? Наведіть приклади корисності кожного виду діяльності.

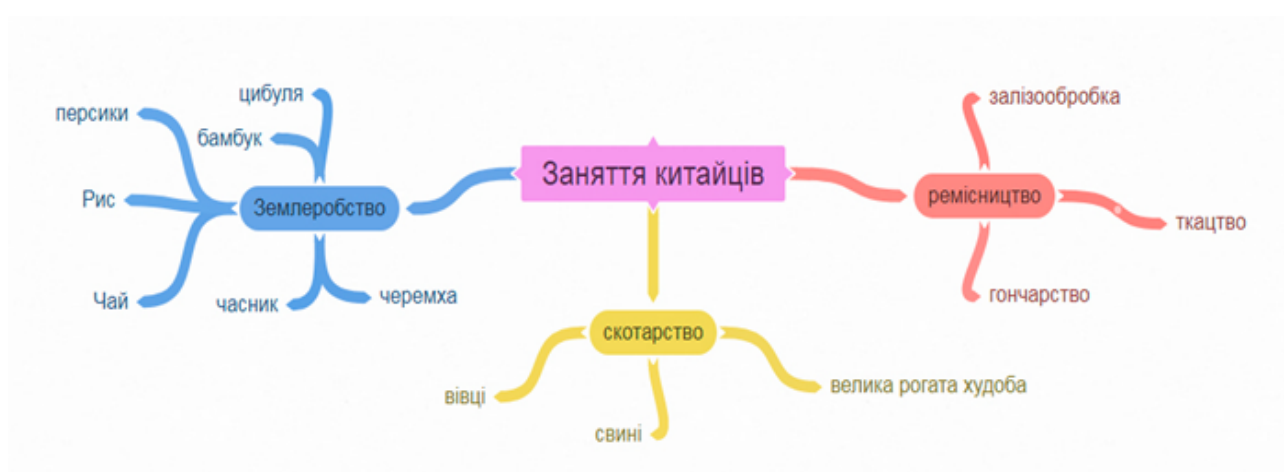
Розгляньте малюнки і визначте який вид діяльності зображений?

Завдання на розвиток аксіологічної та мовленнєвої компетентності

Робота в парах.

Розгляньте схему «Повсякденне життя давніх китайців». Складіть стислу усну розповідь про повсякденне життя давніх китайців.

Завдання на розвиток аксіологічної компетентності

Робота в малих групах за текстом підручника(ст. 83)

1 група.

Сформулюйте основні положення конфуціанства

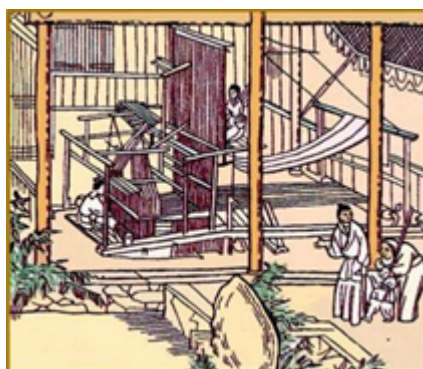
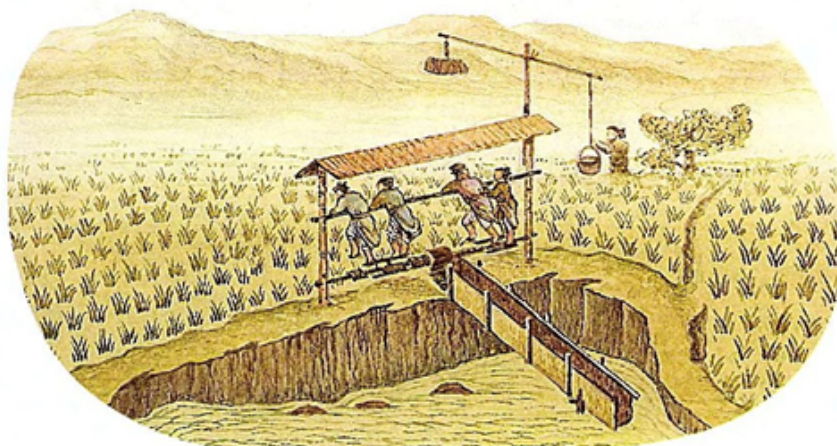
- верховним божеством є Небо
- імператор є Сином Неба
- закликав шанувати традиції в сім'ї
- тільки освічена людина може обіймати державні посади
- потрібно бути покірним

Кожна

група

отримує

зображення.

1. Розгляньте зображення на малюнку;
2. Обговоріть побачене;
3. Доберіть назву;
3. Складіть короткий план розповіді;
4. Презентуйте свою розповідь класу;

Завдання на розвиток хронологічної та логічної компетентності

- 1) Яку річку називали Жовтою рікою, «рікою тисячі бід», «лихом Китаю»? (Хуанхе)
- 2) Коли була заснована імперія Цін? (221 р. до н.е.)
- 3) Коли було створено Великий шовковий шлях? (за правління У Ді)
- 4) Що таке Великий шовковий шлях? (торговий шлях через Середню Азію на захід)
- 5) Назвіть рік початку будівництва Великої китайської стіни. (221 р. до н.е.)
- 6) Хто та коли започаткував династію Хань? (Лю Бан, 202 р. до н.е.)
- 7) Який період називають добою «семи царств, що воювали»? (5-3 ст. до н.е.)
- 8) Кого вважають батьком історії Китаю? (Симу Цяня)
- 9) Засновник якого вчення стверджував, що кожна людина має своє місце в суспільстві та свої обов'язки? (конфуціанства)
- 10) Як китайці називали свою державу? (Піднебесною)

Завдання на розвиток інформаційної компетентності.

Робота з історичним джерелом.

Китайський історик Фаню Є повідомляв: «З часів Хань Гуан У Ді військова справа втратила своє значення, усі вивчають лише канони. Ті, хто носив убрання конфуціанців, вихваляли стародавніх володарів, мандрували від школи до школи, збиралися натовпами у лекційних залах... Шлях десять тисяч лі до знавця законів не вважали далеким [...], за навчання платили сотні тисяч монет».

- Як китайці ставилися до освіти?

- Чим був спричинений такий інтерес до навчання?

Завдання на розвиток загальнонавчальної компетентності

Робота з текстом підручника (с. 117)

Опрацюйте текст підручника та виконайте завдання.

- 1) Складіть план розповіді про писемність та освіту в Давньому Китаї, формулюючи пункти плану як питальні речення.
- 2) Об'єднайте подані слова в речення: У Давньому Китаї, ієрогліфи, 7 тис., кількість рисок, 52.

3) Оберіть зайве слово чи словосполучення. Вибір поясніть.

папір, глиняна табличка, шовкова стрічка, бамбукова дощечка, кістки тварин.

4) Доповніть речення: після запровадження імператором У Ді... (конкурсних іспитів, шкільництво в Китаї отримало поштовх для розвитку)

5) Чому слушним є твердження, що у Давньому Китаї «воїн ніколи не був взірцем для наслідування – ним завжди був грамотій-чиновник»?

Завдання на розвиток аксіологічної компетентності

Робота в парах.

Користуючись текстом підручника, заповніть таблицю «Винаходи Китаю».

Вид винаходу	Назва винаходу	Стислий опис
	<i>Компас</i>	<i>Мав вигляд квадратної пластини з магнітною ложкою на поверхні, що вільно оберталася, незмінно вказуючи ложкою на північ</i>

Завдання на розвиток логічної та мовленнєвої компетентності

Розшифруйте анаграми. Складіть з ними речення.

РАППП – папір

КОВШ – шовк

ПХОРО – порох

БРОДИ – дроб

Завдання на розвиток інформаційної та мовленнєвої компетентності

Робота з візуальними джерелами (с. 119 підручника).

1. Роздивіться ілюстрації, які стосуються винаходів та відкриттів давніх китайців у галузі природничо – математичних знань
2. Підготуйте стислі коментарі до ілюстрацій.
3. Поділіться з сусідом по парті коментарями.

Завдання на розвиток інформаційної компетентності (с. 120 підручника).

- Прочитайте фрагмент із твору Сими Цяня.
- Про які події йдеться у фрагменті з твору?
- Коли вони відбулися?
- Навіщо Сима Цянь розповідає про ці події?
- У чому цінність джерела?

Завдання на розвиток загальнонавчальної компетентності

Робота з таблицею.

Користуючись отриманими знаннями на уроці заповніть таблицю.

Галузь знань	Наукові знання
Астрономія	<i>Першими помітили плями на Сонці, описали 800 зірок, поділили небо на 28 зодіакальних сузір'їв.</i>

Завдання на розвиток хронологічної компетентності

Китайська писемність виникла у II тис. до н.е. Порахуйте на стрічці часу, скільки років минуло від цієї події до наших днів.

Список літератури

1. Бібік Н. Компетентність у навчанні / Н. Бібік // Енциклопедія освіти / АПН України, гол. ред. В. Кремень. – К.: Юріком Інтер, 2008. – 408 с.
2. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті / Н. М. Бібік // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 47-58.
3. Бібік Н.В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За загальною редакцією О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 45-50.
4. Бойчук Ю.Д. Компетентнісний підхід // В кн.: Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень: Монографія / за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. – Харків: «Апостроф», 2011. – С. 188-216.
5. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. В. Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 51-61.
6. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М.С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – №8. – С. 224-233.
7. Головань, М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду [Текст] / М.С. Головань // Вища освіта України. – 2008.– № 3.– С. 23-30.
- 8.Грудинін Б. О. Компетентнісний підхід: сутність висхідних понять та положень. Наук. записки. 2015. Т.2. № 7. С.140-146. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти.
9. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти / О. І. Гулай. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2009. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2009_2_7.
10. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці // Шлях освіти. – 2004. – №3. – С.22-24.
11. Дьяченко Б. Василь Сухомлинський у діалозі з компетентнісним підходом / Б. Дьяченко // Освіта на Луганщині. – 2008. – № 29. – С. 13-16.

12. Заблоцька О. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 40. – Серія: Педагогічні науки. – 2008. – С. 63-68.
13. Кенц Г.І Рудюк В.Є. Компетентнісно зорієнтовані завдання. Історія України. 9 клас. Методичний посібник. – Хмельницький. - ПП Символ. - 2016. – 275 с.
14. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі / Н. В. Кобзар. // Науковий вісник Донбасу. – 2010. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_3_5.
15. Красільнікова О. Компетентнісний підхід як основа філософії освіти / О. Красільнікова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2018. – № 1. – С. 147-156.
16. Кучай О.В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти / О.В. Кучай // Рідна школа. – 2009. – №11. – С. 44-48.
17. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 128-135.
18. Леонтян М. А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти / М. А. Леонтян // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Педагогіка. – 2012. – Т. 188, Вип. 176. – С. 73-75.
19. Локшина О.І. Становлення «компетентнісної ідеї» в європейській освіті / О.І. Локшина // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матер. методологічного семінару. – К.: Пед. думка, 2009. – С. 19-33.
20. Морозова Т.Ю. Аналіз дефініцій компетентнісного підходу щодо освіти / Т.Ю. Морозова // Освіта Донбасу. – 2005. – № 3. – С. 5-11.
21. Назаренко Г. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів / Г. Назаренко // [метод. посібник]. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 68 с
22. Овсієнко Л. М. Сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід», «якість освіти» у світлі сучасної освітньої

- парадигми / Л. М. Овсієнко. // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_2_32.
23. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
 24. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. / «Директор школи. Україна» №3-4 – 2005
 25. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти // Стратегія реформування освіти України. – К: К.І.С.2003. – 295 с.
 26. Окуловський О. І. Компетенції і компетентнісний підхід в навчанні // Молодий вчений. – 2012. – №12. – С. 499-500.
 27. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / Пометун О. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
 28. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-69.
 29. Пометун, О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 15–24.
 30. Прищепа С. М. Сутність та зміст поняття «підприємницька компетентність» / С. М. Прищепа // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 367-370.
 31. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен; пер.с англ. – М., «Когито-Центр», 2002. – 396 с.
 32. Родигіна І. Компетентнісно спрямований педагогічний процес [Електронний ресурс] / І. Родигіна. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1963>.
 33. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. 96 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; вип. 8(32))
 34. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Савченко // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – С. 4-8.
 35. Савченко О. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі / О. Савченко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. –

36. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 34–52.
37. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / Вікторія Сидоренко // Методист. – №5. – С. 1-21
38. Ткаченко В. М. Розвиток критичного мислення учнів на уроках історії як умова їхньої успішної соціалізації / В. М. Ткаченко // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1(2). – С. 141-150.
39. Трубачова С.Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С.53-56.
40. Хоружа Л. Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї / Л. Л. Хоружа // Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. – № 7. – (Серія "Психологія. Педагогіка"). – 202 с.
41. Черемис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – с. 84-88.
42. Шубін О., Сіменко І., Пальцун І. Реалізація компетентнісного підходу у формуванні майбутніх фахівців як основа конкурентоспроможності сучасного ВНЗ // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 119-125.
43. Ященко Ю. Аналіз існуючих підходів щодо визначення понять "компетентність" і "компетенція" в освіті / Ю. Ященко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. - 2013. - Вип. 121(2). – С. 319-325.